

arxiu del
centre excursionista
de terrassa

ERMITA DE CAN FONOLLET
Les Fonts de Terrassa

Clixé: Francesc Palet i Setó

SUMARI:

La Guia Monogràfica de Sant Llorenç, novament actual

Itineraris Romànics del Vallès Oriental (III IV, V, VI i VII), per Jordi Mas i Mateu Fusalba i Bosc

Excursió a Fígols, Bagà, Das, Puigcerdà, Er, Núria, Ribes i Ripoll, per Domènec Palet i Barba

El meu Centenari de Verdaguer, per Elvira Dalmases i Trullàs

Algunes consideracions sobre la divisió territorial de Catalunya, per Joan Tort i Donada

El petits avencs de la nostra muntanya (XV), per X. Badiella i A. Buil

L'albada del 13 de juny, per Antoni Masdéu

L'orella d'ós (Ramonda Myconi), una relíquia de l'Era Terciària, per Àngel M. Hernández i Cardona

Crisi versus mutació, per Genís Aquerià

A Ramon Biosca i Duocastella, per Maria Dolors Duocastella.

Records d'una hivernal, per Lluís Cazorla

CRÒNICA: Actes i conferències. Assemblea general Ordinària del C.E.T. XV Curs d'Excursionisme. XV Festa de la Flama de la Llengua Catalana. III Marxa Excursionista de Regularitat de Catalunya. LIII Diada de Germanor. Festa de St. Bernat de Menthon

Biblioteca: Obres ingressades per donatiu, adquisició, subscripció i intercanvi. Publicacions del C.E.T

Secció de Ciències Naturals: Curset de Botànica

Secció d'Esquí: Crònica

Secció d'Alta Muntanya: Cursa Núria-Puigmal-Núria

Necrològiques

FOTO PORTADA: Durro (Alta Ribagorça). Fotografia: Anna Borbonet

FOTO CONTRAPORTADA: Ermita de Can Fonollet. Fotografia: Francesc Palet i Setó

arxíu
del

centre excursionista de terrassa

Adherit a la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya

Federació Catalana d'Esquí

Federació Catalana d'Espeleologia

Institució Catalana d'Història Natural

QUARTA ÈPOCA

GENER / JUNY 1984 N.ºs 36 - 37

LA GUIA MONOGRÀFICA DE SANT LLORENÇ, NOVAMENT ACTUAL

En la nova efemèrides de la celebració del 75^è aniversari de la fundació del Centre, una de les necessitats més sentides era la de reeditar la «Guia Monogràfica de Sant Llorenç del Munt».

Aquesta guia, feta amb motiu de la commemoració del 25^è aniversari, és una peça model de l'excursionisme d'aquells temps. És encara suficientment vàlida, tot i que des de molts anys ençà es trobava exhaurida. En escriure aquesta presentació he sentit una gran satisfacció en veure que al llarg de la vida del Centre, sempre hi ha hagut una sèrie de persones prou vàlides per aconseguir el bagatge cultural i esportiu que ha donat nom i lleu a la nostra entitat.

Des de la fundació, el setembre de 1910, per aquell grup d'entusiastes excursionistes que tenien necessitat d'agrupar-se perquè les seves inquietuds no es perdessin en l'anonimat, van començar a publicar-se una sèrie de treballs d'arqueologia, geologia, flora, fauna, prehistòria, etc..., que revelaren una activitat important que serví sens dubte per poder commemorar el 25^è aniversari amb l'edició de la guia de la muntanya de Sant Llorenç.

En aquest punt, no podem deixar de pensar en tot aquell grup d'homes (algun d'ells sortosament encara entre nosaltres) que dirigits per el Pare Solà i amb el seu treball fet a consciència, varen aconseguir aquesta obra excepcional.

Si fullegem la guia ens podrem adonar amb força nostàlgia que tot i que les muntanyes no es moguin, sí que la civilització ha canviat en un alt grau, i ben descoratjador.

Les fotos del poble de Matadepera amb els seus camps de conreu pels voltants, les masies de Can Roure, Can Solà, Can Marcet, Can Robert etc... i, a continuació, els boscos immensos, nets i verges; i com a sers humans només els pagesos, carboners i llenyataires, que junt amb els excursionistes eren les úniques persones que estaven en contacte amb la natura.

La degradació era pràcticament impossible, la naturalesa era prou forta per igualar un possible estrall que alguna persona hi fes.

Resulten simpàtics de llegir els itineraris de la guia, que tots ells surten de Terrassa, i tot i que s'havia de caminar per carretera, no era pas cap problema, doncs el trànsit era pràcticament insignificant.

Amb aquesta visió de contrastos, inquietuds i sentiments, els que ara en aquest relleu formem el Centre sentim una gran responsabilitat, doncs per una banda l'exemple brillant del camí obert pels nostres predecessors ens motiva, si no a superar, almenys a igualar la seva alta qualitat excursionista.

Per tant, guiats en aquest esperit de treball que d'ells hem après, tant aquesta obra com d'altres a emprendre en el futur, volem que siguin un homenatge constant a aquelles persones que, anys enrera, ens donaren l'exemple del camí a seguir. Hem de recordar-ho sempre.

(Pròleg de l'edició en facsímil
de la Guia Monogràfica de
Sant Llorenç del Munt)

ITINERARIS ROMÀNICS DEL VALLÈS ORIENTAL

Per Jordi MAS i Mateu FUSALBA

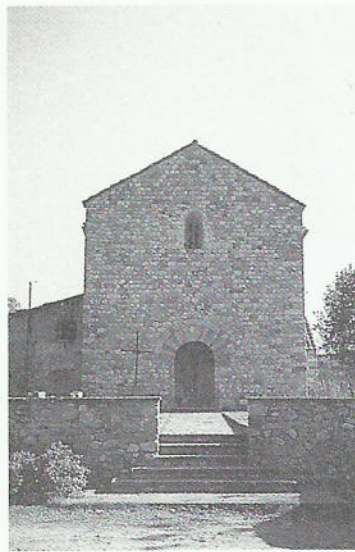
III

HOSTAL LA MASIA (CAN TRAÏDOR) DE PALAU DE PLEGAMANS, SANTA MARIA DE GALLECS, CAN MAGRE, TURÓ DE VALLS, TORRE D'EN MALLA, CAN SERRA, SANT ESTEVE DE PARETS, ESTACIÓ DE PARETS DEL VALLÈS

El matí del diumenge dia 29 de Gener, es realitzà aquest itinerari per la zona de partió de les dues comarques vallesanes.

El seu modest recorregut, permeté de conèixer la bellament restaurada església pre-romànica de SANTA MARIA DE GALLECS, una de les més elegants i representatives del primerenc i àgil romànic que serva la nostra comarca de Llevant. Així mateix, admirarem el modern i molt vast temple de SANT ESTEVE DE PARETS DEL VALLÈS, que conserva de la seva primitiva planta romànica del segle X, el seu absis, exteriorment decorat amb unes reeixides arcuacions amb bandes llombardes.

Durant el camí hom pogué admirar, potser per darrera vegada, aquest harmoniós paisatge vallesà esdevingut tan polèmic a causa de la hipotètica ciutat satèl·lit que s'hi intenta construir.

Església de Santa Maria de Gallecs (S. XI). Fotografia: Jordi Mas

IV

EL FIGUERÓ, SANT PERE DE VALLCÀRQUERA, CAN COLL, COLL DE SANT MARTÍ, SANTA MARIA DE TAGAMANENT, CAN PUIG-AGUT, AIGUAFREDA

El diumenge dia 26 de febrer s'efectuà aquesta interessant travessia pels contraforts ponentins del massís de Montseny. Hi assistiren una trentena de consocis, familiars i amics. Visitarem l'església de SANT PERE DE VALLCÀRQUERA, que és una bella mostra arquitectònica del darrer romànic català, i que fou la segona parròquia en importància de la zona.

Seguint la pista que ens portaria al cim de la muntanya, poguérem contemplar els boscos de la contrada, i admirar el bonic mantell de neu que restava en alguns racons. Arribats al coll de SANT MARTÍ, vam poder apreciar les deplorables restes de la capella de SANT MARTÍ DE TAGAMANENT, de la qual sols en resta un gran mur i un tros d'absis. Aconseguit finalment el cim del Tagamanent, poguérem contemplar l'enrunat i maltractat temple de SANTA MARIA DE TAGAMANENT i les construccions annexes al mateix.

D'aquí, amb suau davallada, seguint el llom de la carena nord-occidental, entapissada de belles boscúries, i per la malaguanyada casa de PUIG-AGUT, arribarem a la nostra fita d'AIGUAFREDA un cop travessada la riera de l'AVENCÓ.

Església de Santa Maria de Tagamanent (S. XII). Fotografia: Jordi Mas

V

CASTELLTERÇOL, COLL DE SANT FRUITÓS, FONT DE LA CODINA, ROCA-AMETLLERA, FONT DE CAN BALDIRI, LES ROQUES, DOLMEN DE LA SERRETA, CAN VILANOVA, PALANCA DE LA SALA, SANT LLOGARI DE CASTELLET, LA SALA, CAN RUBIÓ, SALADIC, MONISTROL DE CALDERS

Fou aquesta una de les més suggestives de les travessies que fins ara hem realitzat per la comarca oriental vallesana. Transcorregué per la totalitat d'una quasi oblidada (i per aquest motiu, fins ara salvaguardada) vall. S'anomena Vall de Sant Joan i és tributària de la riera de Marfà.

Durant el seu recorregut, llarg i sobiranament pintoresc, es pogué admirar l'església romànica de SANT LLOGARI DE CASTELLET, sobre la qual ja en trobem esment des de l'any 939. Actualment es pot valorar la seva fàbrica del segle XII, adulterada amb afegits més tardans. Avui resta totalment abandonada i, per consegüent, desafectada de culte.

També cal lamentar l'estat d'abandonament de la gran pairalia que l'encercla, ja que constitueix una de les més belles mostres de masia agrícola i senyorial catalana.

Aquest bellíssim i còmode itinerari, sempre per dins de ben conservades i grandioses bosquíries i per la vora de verdes marjades regades per cristallines aigües, va suposar unes tres hores de constant, plàcida i admirativa davallada.

Aquesta excursió s'efectuà el diumenge dia 25 de Març

Interior de l'església de Sant Llogari de la Sala (S. XII). Fotografia: Jordi Mas

VI

ESTACIÓ DE PALAUTORDERA, CAN PALAU, HOSTAL DE LA FONT, CAN SOLA, CA N'ARBOCER, TURÓ I DOLMEN DE PEDRA GENTIL, SANTA EULÀLIA DE TAPIOLES, CAN PRADELL DE LA SERRA, ESGLÉSIA VELLA DE VALLGORGUINA, VALLGORGUINA

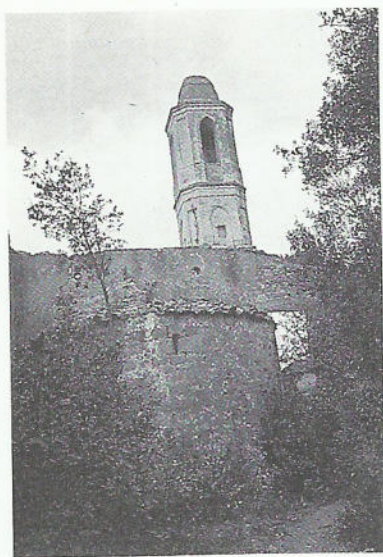
El dimarts, dia 1 de maig, realitzàrem aquesta bonica caminada pels contraforts septentrionals de la Serra del Corredor. Hi concorregueren una vintena de consocis, familiars i amics.

En aquest recorregut que comença enmig de grans vies de comunicació (sobretot l'autopista de Girona), hom descobrí i admirà uns evocadors racons de pau i tranquil·litat, quasibé impossibles de trobar dins els nostres contorns i a la nostra època, tan poc respectuosa per les dites característiques.

En una edificació nova bastida vora l'enrunada casa de Can Palau, viu i treballa un pagès-poeta digne de coneixença i admiració. Al nostre honor ens recità uns dels seus més inspirats i divertits poemes.

En el transcurs d'aquest itinerari, poguérem contemplar —cosa gairebé insòlita— com hom llaurava un camp amb una antiga arada arrossegada per un matxo. Des d'aquest camp de sembrat i per un deliciós camí planer, arribàrem al cim del turó on es troba el famós dolmen de Pedra Gentil, un dels més bells i ben conservats del país. Aquest monument megalític, ha donat —i dóna— lloc a antigues i més recents llegendes de bruixes i bruixots.

Seguint caminant amb suau i contemplativa davallada, aconseguírem el nostre destí de Vallgorguina, tot passant per la bellíssima masia de Can Pradell de la Serra i per l'església vella i totalment abandonada d'aquesta xamosa població.

Església de Santa Eulàlia de Tapioles (S. XII). Fotografia: Jordi Mas

VII

ESTACIÓ DE MONTMELÓ, SANTA MARIA DE MONTMELÓ, POLÍGON INDUSTRIAL DE CAN PASTOR, SANT SADURNÍ DE MONTORNÈS DEL VALLÈS, L'AJUSTADA, SANT ANDREU DE TORRE TAVERNERA, SANT VICENÇ DE VALLROMANES, RAJOLOTECA «SALVADOR MIQUEL», CAN TAVEC, LA ROÇA FORADADA, VALLROMANES

Cloguérem el primer Cicle 1983-84 d'itineraris Romànics, per la comarca germana del Vallès Oriental, el diumenge dia 13 de maig, i amb l'assistència d'una vintena de consocis i simpatitzants.

Aquesta travessia possibilità la coneixença de la regió que llinda amb la comarca del Maresme.

Un cop davallats del tren que uneix Barcelona amb Girona, ens encaminàrem cap a l'església parroquial de Santa Maria de Montmeló, la qual, amb la seva desafortunada restauració, conserva part de les seves belles pintures murals.

Havent deixat aquest malaguanyat monument, avançàrem per dins de moltes indústries del polígon de Can Pastor. Un cop arribats a Montornès del Vallès, ens dirigírem a l'església de Sant Sadurní, on poguérem contemplar el seu bell absis romànic.

Abandonant ja les zones industrials i les ciutats d'altius i antiestètics edificis, entràrem al bell camí que ens va conduir a Torre Tavernera, després d'haver efectuat una gran revoltada a causa de l'encerclat del seu camp de golf. Al bell mig d'aquesta privilegiada zona esportiva, poguérem admirar la modificada capella de Sant Andreu de Torre Tavernera i la senyorial i superba residència veïna de la mateixa.

Continuàrem cap a Vallromanes, on visitàrem l'església de Sant Vicenç i que sols conserva l'absis de l'època romànica. També tinguérem ocasió de visitar i admirar la interessant rajoloteca «Salvador Miquel». Aquesta original col·lecció de ceràmica popular, permet de conèixer les característiques de la rajola catalana, de les anomenades «de mostra», especialment dels segles XV al XIX.

Des d'aquest Museu particular, ens arribàrem al proper bosc d'alzines on es troba la renomada i llegendària Roca Foradada. Novament a Vallromanes, un autoòmnibus de línia regular ens portà al Masnou i, d'allí, el tren ens dugué a Barcelona i a Terrassa.

Església de Santa Maria de Montmeló (S. XI). Fotografia: Jordi Mas

EXCURSIÓ A FÍGOLS, BAGÀ, DAS, PUIGCERDÀ, ER, NÚRIA, RIBES I RIPOLL

Per Domènec PALET i BARBA

(15, 16, 17 i 18 d'Agost de 1912)

En el tren ascendent de les 7.35 del dia 15 sortim en Badia, Bosch, Brugueras, Capella (Francesc i Joan), Cardellach, Civil, Galí i Figueras, Gorina, Grau, Homs (Miquel), Jover i Aurell, Jover i Espinal, Jover (Francisco), Matheu, Montaner, Palet i Barba, Pineda, Rocafort, Sa, Sabater, Vacarisas (Marcel), i Vallès. A l'estació d'Olesa se'ns ajunta en Blanxart.

El tren arriba a Manresa amb 25 minuts de retard causats amb motiu dels treballs de la doble via, causant-nos un gran contratemps, doncs el tramvia de Berga ha ja sortit,

Mines de Figols

i això ens inutilitza el temps just que tenim per poder veure alguna cosa a les mines de Figols. Ens acaba d'alarmar el considerar que l'autorització per al bitllet col·lectiu és per al tren que hem perdut; per quin motiu els directors de l'excursió passen tot seguit a parlar amb el Jefe de la via de Berga, qui s'anticipa molt amable a dir-nos que podrem viatjar igual en el tren que sortirà d'ací a tres quarts. Aprofitem aquest temps en el

(*) El present article va ser publicat a l'aleshores anomenat «Arxiu d'Estudis del C.E.T.», n.º 15 - 16, corresponent al període gener-juny de 1914. Amb la seva reproducció —que s'ha fet prèvia adaptació del text a l'ortografia catalana moderna—, pretenem d'apropar una manera de viure l'excursionisme que és testimoni de tota una època, a les generacions d'avui, que no han tingut l'oportunitat de conèixer-la directament.

restaurant, preveient el dinar a deshora i depressa. Ens sorprèn l'agradable visita de l'erudit n'Oleguer Miró, del Centre Excursionista de Manresa, qui ha tingut notícia que ens trobem allà i vol saludar-nos i acompanyar-nos fins a l'estació Manresa-Alta, i ens comunica les seves impressions respecte a alguns punts de l'itinerari d'avui.

A Roca Sansa

Arriba el convoi del tren de Berga i tenim una bona sorpresa: els empleats ens obren un cotxe nou de finestres contínues que el jefe ha fet posar destinat a nosaltres; això ens permet fruir bé del paisatge i anar amb més comoditat i aplegats. Així les converses es generalitzen i es fan les observacions col·lectivament. Ja ens fixem en el paisatge i en la física del terreny, comprovant l'observació que ens havia fet el senyor de Miró, que fins al Cadí s'ofereixen tres fases diferents, una de planúria fins a Sallent, o sia el pròpiament Pla de Bages, altra fins a Berga o Olvan d'alguna accidentació amb petites llomes o serretes que marquen les valls transversals, i la darrera ja en plena muntanya, amb les fondes afraus i enlairades serres que són ja estreps dels Pirineus; ja es fa brometa prenent sobretot peu en les incidències a què dona lloc aquell tren casolà; i ja parem atenció i fem comentaris sobre les nombroses i grans fàbriques d'eixes vores del Llobregat i els «ruces» humans o colònies obreres a elles annexes.

A l'estació d'Olvan-Berga trobem el director del moviment del ferrocarril que ens espera per a saludar-nos. A la de Cercs ha baixat a esperar-nos el practicant de les mines de Fígols, senyor Morensa; i al baixador de Fígols ens espera el jove enginyer Director de les mateixes, D. Francisco de Luján.

Baixem a refrescar a la renomada i abundosa font de la Vedella, al peu del Llobregat, i pugem després un bon repetjò per anar a dinar al cafè-cantina de la colònia inferior de les Mines; són prop de les 3. Es destina mitja hora per a dinar, que resulten tres quarts.

Tot seguit emprenem la pujada pel sobtat pla inclinat d'un funicular de vagonetes;

si es treballés, ens portarien en aquestes; resulta tres vegades més llarg del que de baix apareixia i el menjar torna a la boca. A dalt trobem vàries vagonetes de via plana amb les corresponents cavalleries enganxades, i el Metge, don Fernando de Luján, i el capatàs, Sr. Pérez, que ens esperen per a recórrer una de les vàries mines que s'exploten. Si entrem a la mina perdem el darrer tren i haurem d'anar a peu a Bagà; ens diuen que serà cosa de dues horettes. Ens conformem d'això i es telefona a l'estació. Amb les vagonetes recorrem cosa de 2 km de galeries fins arribar a l'explotació actual. Ens fem degudament càrrec d'aquesta i pujant interiorment sortim per una galeria prop de la colònia superior.

Són prop de les 6: ens despedim dels germans Luján que ens han atès, i emprenem la caminada cap a Bagà amb ganes de fer via, acompanyats del Sr. Morensa. El camí és un corriol que marxa a mig aire de la muntanya, entre les cingleres de Vallcebre i els engorjats del Llobregat d'Alfar. Temem la vinguda de la nit, però aviat ens dona més angúnia una tronada que ve del Cadí i que s'apropa. Afortunadament arriba sols una gotellada i s'esvaeix; però queda una fosca nuvolada que embolcalla els cims i avança la posta de la claror. Davallem a la vall de la riera de Saldes per pedregosa baixada en la que perdem la llum del dia. Sort que trobem camí de carro i el Practicant coneix de memòria el camí, doncs no es veu res. Aviat entrem en la carretera a la vall ja del Llobregat i al costat de la via, sense albirar ni la blancor del pis d'aquella. Passem, sense veure res, l'estació de Guardiola, final de la via, en l'entreforc del Llobregat i del Bastareny, i on remullem la gola en el cafè, i deixem també l'església i el poblet de St. Llorenç.

Arribem a Bagà a dos quarts de 10, on trobem en Gaspar Vacarisas que ha pujat en el tren de la tarda. A la Fonda del Centre ens donen un esplèndid sopar que compensa la inesperada i anguniosa caminada d'aquest capvespre.

A les 4 de la matinada de l'endemà, dia 16, a la sortida del poble estem cavalcats 12 excursionistes sobre altres tantes cavalleries que ostenten per ordre el corresponent número en grossos cartellons a fi que tothom trobi el seu matxo; els altres 13 excursionistes van a peu al davant, i ve ambé una altra cavalleria amb les motxilles, i guien el bestiar 8 traginers. Resulta pintoresca la columna que formem, en les colzades del camí.

Suaument pugem cap a la Creu de l'Om per a davallar al fons de la vall del riu Gréixer, que travessem pel pont de Rigoréixer —on contem que a mitjanit es reuneixen les bruixes de la contrada— que es troba en una estreta gorja d'alts i verticals penyalars; als 10 minuts passem un engorjat parió, el **malgrau**; reconeixem les roques triàsiques que el formen, per sa semblança amb ses coetànies de Matadepera, que constitueixen dos duríssims bancs que presenten perllongats balços al llarg de la muntanya; al fons de la vall s'alça també l'esqueixalada **serra del Moixeró**; a l'avançar anem descobrint aquest extrem del Cadí cap a la part de coll de Jou: s'obria ja l'espadat majestuós de roca Sança; els aspres i nus grenys calcaris que formen la carcanada de la serralada donen una fàcies típica, prenen variades tonalitats que van canviant amb el sol naixent, oferint-se una visió verament poètica. Deixem a l'esquerra el camí que va a la parròquia i cases (7 o 8) de Gréixer, al punt en què el riuet i la vall torcen a la dreta pel repeu de la serralada general del Cadí, que els barra el pas; a través de vàries vegades el riu, passem per les runes de l'**Hostal Cremat**, on assassinaven els vianants i servien després sa carn guisada, segons la tradició; ens anem enfilant pel costat esquerre seguint, emperò, la vall; a l'altra part la verda бага de Rebot amb sa exuberant pineda ens crida l'atenció i també el bonic paisatge de factura alpina que s'albira al fons de la vall; ens girem d'espatlles a la vall, pugem

a les cases d'Hospitalet i investim l'ascensió a la serralada, passant per la darrera casa, el Claper, on deixem la formació que seguïem de dels fons de la vall, de pissarres silícies grises i negres i «grauvackes» del **carbònic**, de les que en trobem palets als voltants de Terrassa, per la part de can Poal i Ullastrell, denunciant l'antic delta del Llobregat, i fent «**rimingols**» que aquí en diuen «ziga-zagues»), per sobre els grenys calcaris del **devònic** i arribem al gegantí espadat de roca Sança, on esmorzem.

Fem la parada precisa, sense per això deixar de contemplar els interessants paisatges i el caient dels terrenys que es presenten com tombats a migjorn. Rimingolem novament fins al collet de Deogràcies, i de pla anem a l'immediat coll de Jou (2.090 m), entre els alts

Baixant de Coll de Jou

del Moixeró a ponent i el pedró dels quatre Batlles o rasos d'Alp a llevant, en la carena del Cadí; bell cop de vista sobre l'alt Berguedà: hermosa visió del pla de Cerdanya, amb les muntanyes d'Andorra enfront.

Davallem fent rimingols; bonics contrastes de roca i de pins negres en aquests vessants fan interessant el paisatge; seguim pel fons pedregós de la vall fins a **font Llebrera**, abundoses deus de fresca (7 graus) i boníssima aigua, que brollen junt al camí; planegem pel costat dret de la vall, la qual deixem després, retorçant, baixant i passant per sobre de calisses rogenques cavernoses (**griottes**) encara del **devònic**, i aviat en traspasar la serra, se'ns descobreix l'encisadora i acromada plana de la Cerdanya, amb tota sa amplitud, amb l'aturonat Puigcerdà al lluny i el típic poble de Das, amb ses cases cobertes de pissarres, fent contrast amb les modernes torres de la casa comunal, de l'església i algun xalet, dessota nostre.

A Das despedim els traginers i agafem les 4 jardineres que ens esperaven; com que

són les 12.50, veiem sols per fora l'hermós edifici casa comunal i escoles, costejat per en Rossend Arús. A tota carrera passem per Alp i per la carretera veïnal primer, i després, per la carretera que ve de Ribes per la collada de Toses, travessem aquell hermós pla, i arribem a Puigcerdà prop de les 2.

Ens hostatgem a l'Hotel Tixaire; ens serveixen esplèndidament. Per la tarda veiem allò més notable d'aquesta bonica població, barquegem a l'estany i visitem el proper poble francès de Bourg-Madame.

A dos quars de 5 de l'endemà, dia 17, sortim amb les jardineres; per Bourg-Madame, o les Guinguetes, entrem en territori francès i per immillorable carretera, a tota carrera, passant per Ix, antigament capital de la Cerdanya, anem a Er, al repeu de la muntanya. Ens desdijunem, i tractem de proporcionar-nos alguns burros, úniques cavalleries que aquí es troben, ni que fos per a les motxilles, però la Xita (la dona que té acaparat aquest servei) ens vol estrènyer i en prescindim en absolut per punt; així com de prendre un guia, doncs de venir un vailet fins a mig camí, ens en demanen una barbaritat, i el que això escriu es proposa ser un bon guia, ja que havia fet altra vegada aquest camí.

Sortim a les 7 i en deixar la darrera casa tot aviant a la Xita, equivoquem ja el camí (com devia riure, ella). Encara que ho observo aviat, hem de travessar prats a través per a no tornar enrera; ens endinsem per la vall del riu d'Er que baixa del Puigmal; aviat hem d'agafar un caminet de l'esquerra que puja rimingolant per la vessant. El senyal d'un camí que deriva ens enganya i encara que aviat veiem que va a uns prats, per no recular ens enfilem pel dret a buscar el camí bo per aquelles enasprades terres; això ens fa perdre molt temps i fatigar-nos. Anem rimingolant altra volta per les **manrades d'Er**, se senten esquellerincs lluny, en diferents direccions, ens anem enlairant i se'ns ofereix cada vegada més esplèndid el paisatge cap al fons de la Cerdanya. Són més de les 9 i determinem d'esmorzar a Font-freda, que queda sota el camí; una grossa vacada pastura a l'entorn d'ella i l'hem d'esbargir. L'aigua és riquíssima, a 6 graus.

Reprenem la marxa pujant sempre al dret per la mateixa vessant; en els pasturatges d'uns planells de la part alta trobem grans ramades de vaques i vedells, amb algun brau que no fa gaire goig a la majoria i amb els quals un company que coneix el «panyo» hi fa una «tienta». Assolim per fi la carena que separa la vall d'Er de la del Segre en el Coll de Segalera (2.060 metres). Ens girem enrera per a despedir-nos del bell panorama de la Cerdanya, enquadrada de muntanyes; el dia és esplèndid i l'atmosfera diàfana; descobrim endavant la solitària però encisadora vall superior del Segre, amb el coll de Finestrelles enfront, on hem d'anar a collar; alguns s'espanten a causa del lluny que queda.

El camí, des d'aquí, segueix redossat a la carena, pujant suaument i avançant dreturer. Travessem boscos de petits pins negres i abundosos nerets (**rhododendrons**, de la qual planta parlaren en aquest Arxiu els Drs. Cadevall i Sallent); passem després pels **rasos** o estrets planells de pasturatges, on hi tenen estada algunes eugassades de les quals sols en veiem alguns individus; ens fastigueja l'haver de travessar l'aspra clotada de Comadou, i descobrim finalment l'ampli i rocallós anfiteatre que clou la vall del Segre. A la font de Segre (2.300 metres) arribem ansiosos i assedegats; l'aigua és gelada (poc més de 4 graus) i no es pot quasi resistir. Són les 2 de la tarda, i determinem que s'avancin els més àgils, preveient que a alguns els serà fatigosa la baixada a Núria.

Sobre el massís del Puigmal s'ha format una nuvolada que llança un parell de trons amb menuda granissada, i els darrers que anem a marxar correm a ajaçar-nos dintre uns tuts

de pastors que allí hi ha, però, afortunadament, al minut ha ja parat. Passem pel repeu de la carena que tanca la vall, per pedregós camí, assolint el coll de Finestrelles (2.558 metres) per on entrem novament en territori espanyol. Girem la vista al N i és encantador el paisatge d'aquella vall pirinenca, que ofereix diverses variants de **facies** amb un retall de la Cerdanya al fons, i les alteroses serralades de Carlit a l'altra banda, albirant-se les forteses de Mont-lluís al repeu; a migjorn es veu el Santuari de Núria, dessota mateix, i sembla que és poca la distància; la boira que corre sobre nostre ens impedeix de fruit l'hermosa visió dels cimals que des d'aquí s'ofereix.

El terreny que des del pla de Cerdanya és llicorella més o menys metamòrfica, està aquí tan carregada de mica i altres minerals cristallins, que passa a ser veritable micaesquist i esquists cristallins, i pertany per tant a èpoques més reculades de l'era primària.

Per amplis rimingols anem baixant; però no s'acaba la baixada i es fa penosa i difícil a alguns, i els qui no coneixien les altes muntanyes es convencen que enganya l'aparença

A Font-freda

de les distàncies en elles. Arribem al fons de la vall i aleshores el camí es torna pedregós i es fa pesat després d'una tan llarga caminada i sort d'alguns trossos de glevatge del costat; el murmurí de les cascades comença a donar to. Arribem a Núria, els darrers, que són més de les 5; el dinar és a taula; acordem refundre-hi el sopar, allargant-lo d'una passada.

En alçar-nos de taula és ja llustre. Es va al Cafè, es va a l'església, es veu l'olla, es va a la fresca font de St. Gil. A la vetlla són encara uns quants companys que tenen delit per a ballar sardanes; doncs hi ha bastant de gent, i hi ha noies.

L'endemà, dia 18, a dos quarts de 5, després d'haver observat aquells voltants, emprenem altra volta la marxa. Aquí i pel camí fem observacions collectives de diverses varietats del gneis, que integra aquestes muntanyes, i que confirma que la formació pertany al terreny arcaic, doncs aquesta important roca no la podem veure a la nostra comarca.

Anem descendint pel fons de la vall; les cascades del riu de Núria se succeeixen al costat del camí i el murmurí variat que fa l'aigua segons l'alçada i els accidents, junt amb l'aspecte d'aquests fondals amb la claror d'una matinada clara, encisa; completen el quadre d'aquest poètic tros de camí, les grans cascades de la **Font-negra** que s'estimba a l'esquerra i de la **Font-alba** que s'esmuny escumejant d'alterosa muntanya a la dreta. Davallem l'enasprat balç de **Salt del Sastre**; la cascada que devia aquí formar el riu abans de prendre les aigües per a la propera turbina havia d'imposar. Passem el pontet de Cremal i per sobre la gorga del mateix nom anem descobrint la vall de Ribes i la superior del Freser, tot sortint de la de Núria, i ens causa un efecte encisador; torcem a la dreta, i veiem Queralbs a prop, cap a on baixem per rocós camí. A la font de la Roïra, com és obligat, refresquem. Travessem el típic poblet; i encara hem de fer per final una ràpida baixada per lliscoses roques.

A baix, trobem els carruatges que ens esperen, i a tota carrera, vorejant el riu Freser, pel fons d'aquesta poètica vall anem a Ribes. Són les 9; a la Fonda de Catalunya ens tenen preparat un immillorable esmorzar.

Amb els mateixos carruatges emprenem altra volta la carrera i per la mateixa vall, que segueix sent tan interessant, anem a Ripoll, on arribem prop de migdia. Visitem el famós Monestir, i admirem les seves riqueses arqueològiques i artístiques. Dinem a a Fonda del Monestir, on ens serveixen a satisfacció.

I amb el correu de les 3.20 anem a Montcada, tot observant les diferències de les contrades, la muntanyosa amb els darrers estreps del Pirineu fins a St. Quirze de Besora; la de Vic; el Congost, on reconeguèrem les roques de la nostra veïna serralada; i el Vallès. En el tren correu de tres quarts de 8 retornàvem a Terrassa, molt satisfets, i hauríem arribat tots plegats si el revisor amb més atreviment i pedanteria que coneixement de les tarifes i de la seva obligació, no hagués fet baixar a Cerdanyola alguns dels companys, que hagueren d'agafar el tren de dos quarts de 9. Feren en arribar l'oportuna reclamació per aquest incident, la qual va informar al cap de molt temps la Intervenció del Estat «**per màr-fegues**», segons ofici que tenim arxivat, per a mostra de l'Administració espanyola.

EL MEU CENTENARI DE VERDAGUER

Per **Elvira DALMASES** i **TRULLÀS**

Un dia que rellegia les obres de Verdaguer, vaig trobar una carta dirigida a Mossèn Collell, en la qual li parlava d'una visita al poble de Montgarri. Vaig llegir-la interessada, ja que descrivia la seva estada al Santuari esmentat, el dia de l'aplec dels francesos, que venien a peu, de pobles llunyans. Arribaven el dia abans, el 14 d'agost, passaven la vetlla de la Mare de Déu al Santuari, i marxaven l'endemà, després de la missa. Comentava uns costums molt curiosos: en arribar els donaven una mesura de vi, comptant que venien de molt lluny, i que arribaven cansats.

Mossèn Cinto Verdaguer, a l'estiu de 1883, va fer una llarga estada al Pirineu. Va pujar a diverses muntanyes importants, entre elles la Pica d'Estats. Se n'ha parlat bastant, i en un full parroquial de la Seu d'Urgell de primers d'aquest estiu darrer, es comentava una marxa que feia, cap a Andorra, tot sol, sota una tempesta, a la nit, amb la maleta i el paraigua, amb perill d'estimbar-se, després d'acomiar-se d'un guia que l'havia acompanyat fins aleshores. La descripció de l'aplec dels francesos a Montgarri era una pàgina molt agradable. Vaig comprovar la data de la carta. Era de finals d'agost de 1883. El Centenari, doncs, es complia el 15 d'agost. Potser era una bona ocasió, per tant, d'anar-hi. Ens partiria les vacances, ja que volíem anar a la platja. Tant se val. Hi aniríem solament uns dies, i després cap al Pirineu. Uns amics es varen oferir a acompanyar-nos, i el dia 14 d'agost sortíem d'una casa del Pallars Sobirà, amb un jeep i un R-5 un grup de sis persones, cap al Port de la Bonaigua i Montgarri. A dalt del port férem una parada, i un ràdioafecionat, que era dels nostres, volia establir connexió amb la casa d'on havíem sortit, però no ho va aconseguir, ja que l'aparell era poc potent. Ell va sentir qui parlava, però no va poder fer-se escoltar. Ho deixàrem córrer, i baixàrem seguidament cap a Salardú. Ens vàrem aturar prop del telesquí de la Reina. Hi havia una ramada molt gran de bestiar. Férem fotografies del grup, ja que feia molt bonic. Després continuàrem el camí, darrera de diversos cotxes, i quan venia una pujada forta, ens feien senyal, sobretot el de davant nostre, perquè ens esperéssim, per poder pujar un a un més tranquil·lament. Quan fórem en vistes del poble, una baixada forta ens hi va portar en pocs minuts. Dinàrem sota un arbre, ja que el sol era fort, i després vàrem anar a visitar l'església. Fou una sorpresa, per a nosaltres, que la porta fos oberta i es veiés l'interior, i la Verge al fons. Hi havia solament una reixa que la protegia del vandalisme actual. És una imatge molt rústega. És la veritable, que havien robat fa temps? No ho sé pas.

El pastor tenia l'habitable en una de les cases més ben conservades del poble, però aquella tarda estava instal·lat davant del camí. Vam comprendre perquè ho feia. Era la seva distracció, veure com pujaven els cotxes camí amunt, i reculaven, per falta d'empenta. Llavors vam pensar en les dificultats que tindríem l'endemà, per tornar cap a casa!

Anàrem a fer el sopar i ens va sobtar que fes molt de vent. Sortosament no era molt fred. Sopàrem arrecerats, entre les tendes. Després restàrem asseguts, silenciosos en la nit. Més lluny hi havia la tertúlia d'un grup de francesos. Després sentírem les veus d'uns castellans que tornaven de la tertúlia, i estaven molt eufòrics. Per fi callaren, i solament se sentia el sorollet de l'aigua del riu. Llavors vaig evocar l'aplec de fa cent anys, quan venien de moltes hores lluny, a peu, i permetien que les dones passessin la nit a l'església, per no quedar sense aixopluc. En el silenci de la nit evocava aquests personatges. No obstant, són espectres d'un passat, que no crec que torni mai més...

ALGUNES CONSIDERACIONS SOBRE LA DIVISIÓ TERRITORIAL DE CATALUNYA

Per Joan TORT i DONADA

«(...) Pero en lo que es más conocida Cataluña es en la repartición que por comarcas se nombra.»

Josep Aparici
«Descripción y Planta del
Principado de Cataluña» (1708)

I. EL FET COMARCAL, EXPRESSIÓ GENUÏNA DE LES TERRES CATALANES

És una circumstància reconeguda per qualsevol observador, que la consideració del territori català en comarques, i en conseqüència el sentiment comarcal, és una de les realitats més palpables i, alhora, que més singularitzen Catalunya com a país.

Diverses són les causes que poden haver contribuït a estendre i consolidar aquest sentiment, però voldríem assenyalar-ne dues que creiem fonamentals: **la gran varietat morfològica i paisatgística del territori català**, i **la regularitat en la distribució de la població**, que iniciada amb el procés repoblador de la Reconquesta, ha perdurat gairebé fins a mitjan segle passat.

Respecte a la varietat del territori, trobem molt il·lustratives unes paraules del professor Deffontaines:

«Aquest finisterre que és Catalunya condensa en un espai reduït —no gaire més de 250 kilòmetres de llarg— tota una gamma de diversitats sorprenents; es produeix en aquesta regió com una compressió de relleus i d'estructures, de climes i de vegetació; és una mena de mosaic. Hi ha poques regions europees que hagin fet néixer tants noms de comarques, corresponents a cada una de les ben definides unitats de paisatge. Les comarques tenen aquí una gran personalitat,...., tenen cada una la seva fesomia ben marcada.» (1).

De fet, en la base del sentiment comarcal hi ha el rebuig implícit, instintiu, per les demarcacions administratives artificioses que s'ha pretès imposar; en especial, els **corregiments** i les **províncies**. I és que un país que té per essència la diversitat, difícilment pot arribar a fer seus uns plantejaments uniformadors...

II. PRECISIONS SOBRE EL CONCEPTE DE COMARCA

Per bé que el mot comarca el trobem ja en la documentació llatina dels darrers segles de l'Edat Mitjana («comarcha» o «comarca», generalment), on apareix amb el significat de **terra fronterera**, no és fins pels voltants de l'any 1600 que ens consta referit com a acceptió de **territori amb base popular**, en una obra del jesuïta Pere Gil (2).

No obstant la proliferació de l'ús del terme —entès en el sentit d'identificació geogràfica— que es dona a partir d'aquesta data, hom detecta una gran imprecisió a l'hora d'aplicar-lo. Si bé per una banda hi ha el reconeixement explícit d'unes entitats territorials, per l'altra es dona una apreciable ambigüitat en el nom genèric emprat: on uns autors parlen de «comarques», d'altres utilitzen termes com ara «regions», «parts» o «districtes».

La Renaixença suposa en aquest context, un notable avenç en la consolidació del nom. Aran de la volada que prenen els estudis sobre Catalunya fets sobre la base d'una anàlisi territorial rigorosa, es descobreix la comarca com a fórmula idònia de representació, com a unitat bàsica i elemental en la consideració de la terra catalana. L'obra de Cebrià Costa,

1.- LÍMITS COMARCALS; - 2, LÍMITS AMB ARAGÓ I VALENCIA; - 3, FRONTERA D'ESTAT.
(S'HAN SUPRIMITS ELS NOMS D'ALGUNES TERRITORIES D'ÀREES MÉS REDUÏDES, JA QUE NO TENEN IMPORTÀNCIA I HURRIEN COMPROMETRE EL CROQUIS).

Flora de Catalunya (1864), ve a significar la desclosa d'aquesta mena d'estudis, que cristal·litzarà en la formació d'un vigorós moviment comarcalista, a finals del segle passat i en les primeres dècades del present, amb una remarcable repercussió social.

Els diversos autors que pol·liritzen aquest moviment, els podem agrupar d'acord amb dues concepcions diferents de la comarca:

a) **La comarca entesa en sentit «natural» o «geogràfic»**

(Entre els autors representatius d'aquesta tendència podem situar-hi a **Aulèstia i Pijoan**, **Esteve Sunyol**, **Font i Sagué**, **Carreras i Candi**, **Miquel Santaló**, **Josep Iglésies**.)

b) **La comarca com a expressió d'una dinàmica humana**(Corrent representat, fonamentalment, per **Pau Vila**)

Per a **Miquel Santaló**, la comarca es defineix com «**la unitat territorial de naturalesa i estructura geològica molt semblant, determinada pels elements constituents —relleu, clima, vegetació, fauna i home— i llur mútua reciprocitat**» (3). **Font i Sagué** és el tractadista que aporta una documentació més àmplia per a la formulació que fa: consulta la geologia, hidrografia, etnografia, toponomàstica; la història i la «tradició» (opinió popular). La seva divisió comarcal és considerada com una de les més completes que s'han fet (4). Per la seva banda, **Josep Iglésies**, a part d'atendre els factors d'ordre físic en la delimitació de les comarques, investiga també el possible valor de les fonts històriques, però la relativitat que en dedueix el porta a refermar-se en el criteri de la «comarca natural», de base netament fisiogràfica (5).

Respecte a la segona concepció, **Pau Vila**, partint d'unes premisses geogràfiques inicials, posa un accent particular en la dinàmica humana com a factor decisiu en la configuració de la comarca. Així ho palesa quan, fent una crítica de la «comarca natural» de J. Iglésies, assenyala que «**entre la realitat fisiogràfica i les delimitacions històriques hi ha els fets humans, els factors econòmics i socials, variables sensiblement en el temps, que ens poden donar la pauta més segura per a delimitar les comarques**». O bé quan es refereix a la divisió de Font i Sagué, remarcant que «**l'escassa aportació dels fets humans vius i de la vida de relació li dona un caràcter estàtic; hom no veu l'encaix de les comarques delimitades amb les manifestacions del treball i el tràfic**» (6).

L'Estatut de Catalunya de 1932 suposarà, com veurem més endavant. l'oportunitat de traslladar sobre el terreny una divisió comarcal inspirada en aquesta concepció, la comarca **antropogeogràfica** de Pau Vila.

III. **VERS LA DIVISIÓ TERRITORIAL DE 1936** (7)

Coincidint amb la projecció social del moviment comarcalista, les aspiracions autonòmiques de Catalunya van estretament lligades a la reivindicació de la comarca com a unitat administrativa amb vida pròpia, que responent a la realitat de la terra, suposi una alternativa a l'artificiositat de la **província**.

Esdevinguda la II.^a República, l'octubre de 1931 la Generalitat crea una Ponència per a l'estudi de la Divisió Territorial de Catalunya, que rep l'encàrrec de preparar un projecte d'estructuració del país que respongui a les seves necessitats i conveniències, a fi de posar-lo en pràctica un cop aprovat l'Estatut.

Per tal de documentar-se sobre el concepte popular de les comarques, la Ponència adreçava, el novembre de 1931, una enquesta a tots els ajuntaments de Catalunya preguntant-los a quina comarca creien pertànyer. Del mapa format amb les respostes —veritable mosaic territorial— els ponents en dedueixen «**l'absoluta vaguetat que domina respecte al nom comarcal i respecte al concepte de comarca a la major part de terres catalanes**» (8). Considerada la imprecisió regnant, es fixen uns principis mínims orientadors del projecte:

a) Conveniència d'establir el menor nombre possible de demarcacions.

- b) Conveniència que des de cada poble de la demarcació es pogués anar i tornar en un dia del seu cap.
- c) Tendir a que les demarcacions tinguessin un cert equilibri quant al nombre d'habitants, o bé que l'extensió compensés les diferències.

La proposta resultant, establerta després d'un llarg procés d'elaboració i discussió, formula la divisió del territori de Catalunya en trenta-vuit **comarques** i nou **vegueries** (o «supercomarques»), ajustant-se a les necessitats administratives i a l'estructura econòmica del moment. En aquest sentit, Pau Vila —membre de la Ponència— havia declarat que «**si bé el mapa de comarques segons l'enquesta no podia ésser una base de treball, en canvi la representació cartogràfica dels mercats i de llur rodalia en fou un bon suport**» (9).

1.- LÍMITS DE COMARCA PRINCIPAL; 2.- LÍMITS DE COMARQUES SECUNDÀRIES DEPENDENT D'UNA PRINCIPAL; 3.- LÍMITS AMB ARAGÓ I VALÈNCIA; 4.- FRONTERA D'ESTAT.

Ara bé, la subjecció a uns criteris essencialment administratius implicava, a partir de cert punt, la renúncia a una delimitació comarcal de caràcter geogràfic —i d'això a la Ponència n'eren prou conscients (10). A la pràctica, les conseqüències més evidents que en resultaren foren:

- 1.ª Negació d'entitat territorial a les anomenades **subcomarques** (Lluçanès, Moianès, Ribera del Sió, Conca de Meià, etc.), incorporant-les a demarcacions de major abast territorial.

- 2.ª Alteració de límits divisoris tinguts per clàssics, en determinades comarques. És el cas de la **Segarra**, on l'extensió reconeguda popularment —apreciable en els gràfics adjunts— era incompatible amb una delimitació basada en la dinàmica dels mercats. O bé, en sentit contrari, el cas de la **Ribagorça**, en què la migradesa del seu territori administrativament català va fer aconsellable d'adcriure'l a una comarca veïna, el Pallars Jussà.
- 3.ª Creació de demarcacions artificioses, mancades d'una tradició comarcal pròpia, per raons d'equilibri territorial de la nova divisió (per exemple, el **Montsià**).

Per diverses circumstàncies, la Divisió Territorial —el projecte de la qual va ser aprovat l'octubre de 1932— no va entrar en vigor fins el 27 d'agost de 1936. Malgrat totes les vicissituds per les quals va passar, malgrat les insuficiències que hom li atribueix, no se li pot negar el mèrit històric d'haver estat la primera divisió político-administrativa de Catalunya feta d'acord amb la realitat de la terra, d'acord amb les necessitats del país.

IV. LA DIVISIÓ TERRITORIAL DE CATALUNYA, AVUI

Al cinc anys del restabliment de les nostres institucions autonòmiques, la qüestió de la Divisió Territorial segueix essent un tema de viva actualitat. Davant la possibilitat d'implantar-la de nou, els diversos plantejaments que s'han proposat podem reduir-los a tres:

- a) **Reinstauració de la Divisió Territorial de 1936.** Partint de la base que aquesta delimitació es va fer seguint uns criteris de rigor i mètode, avui encara perfectament vàlids, es defensa la seva plena legitimitat. De fet, malgrat la seva abolició formal, durant els anys de la dictadura franquista ha estat assumida per la majoria d'iniciatives i projectes culturals realitzats des d'una perspectiva autòctona, cosa que confereix un notable prestigi.
- b) **Reinstauració, amb els retocs adients.** Salvant l'estructura bàsica de la Divisió del 36, es tractaria d'introduir-hi els canvis que les qüestions històriques no resoltes per l'esmentada Divisió, i les transformacions econòmiques dels darrers anys, facin aconsellables (11). (En aquest punt cal preguntar-se si unes tals transformacions no posen en dubte el concepte mateix de comarca establert el 1936.)
- c) **Formulació de noves estructuracions.** Amb independència d'atorgar a la divisió clàssica en comarques un valor més o menys residual, certes formes d'organització territorial que s'han proposat, trenquen —basant-se en la profunda evolució socio-econòmica de les últimes dècades— amb els esquemes tradicionals. Entre aquestes propostes tenim des de les anomenades **municipalies** (12), a les fórmules que reclamen una estructura bàsica de cinc o sis «regions», com a suficient per a les necessitats administratives de Catalunya.

Al nostre entendre, sigui quin sigui el grau de reconeixement que es dongui respecte a la Divisió Territorial de 1936, **pretendre atribuir, avui, una determinada virtualitat administrativa a l'entitat comarca ens sembla certament anacrònic.** Tot seguit ho justificarem.

Ja hem vist, per una banda, que la comarca establerta el 1936 responia a la pretensió que s'ajustés, el màxim possible, a la dinàmica sòcio-econòmica aleshores vigent. Amb aquesta finalitat, hom renunciava de bon principi i d'una manera expressa a fer una delimitació de caire estrictament geogràfic; delimitació que, si bé hagués ofert menys problemes de coordinació territorial, no hauria tingut, a la pràctica, cap mena d'utilitat funcional.

Per una altra banda, tinguem present que aquesta renúncia anava acompanyada de l'adopció d'uns **principis orientadors**, als quals ja em alludit en el seu moment. Passem, doncs, a examinar si conserven la seva validesa.

—Respecte a la **prevenció d'establir el menor nombre possible de demarcacions**, cal dir que és un criteri que avui es veuria accentuat, atès que la millora de les comunicacions i la consegüent eficàcia en la prestació dels serveis fa possible una estructura administrativa més simplificada.

—Pel que fa a la **conveniència que des de cada poble de la demarcació es pugui anar i tornar en un sol dia del seu cap**, podem repetir l'anteriorment assenyalat; en especial si tenim en compte que, quan la Ponència va fixar aquest principi, el model econòmic vigent era encara el representat pel carro i el cavall, i el volum de les transaccions portades a terme en els mercats rurals setmanals suposava un pes decisiu per a l'economia del país. No cal ni insinuar que aquest marc avui ha canviat radicalment.

—L'últim principi, la **tendència a assolir un equilibri entre l'extensió i la població de les demarcacions**, hauria de ser revisat, també a nivell de tot el territori. Les transformacions esmentades han implicat, en l'aspecte demogràfic, la intensificació d'un procés ja manifestat en els anys trenta, per bé que de manera incipient. Avui, aquest equilibri només es podria aconseguir a costa d'unes desproporcions territorials més accentuades (per exemple, ampliant l'àrea del Pallars i reduint la del Baix Llobregat).

Amb les observacions anteriors, només volem significar que **la reivindicació de les comarques com a unitats operatives d'administració**, tan sols es pot fer sobre unes bases de profunda renovació. Renovació que implicaria que les entitats resultants gairebé no mantinguessin cap punt de semblança amb les comarques clàssiques. En aquest sentit, ens atrevim a aventurar que **la Divisió Territorial de 1936 ha estat la darrera formulació que ha pogut conciliar, en bona mesura, les necessitats político-administratives amb el sentiment comarcal tradicional**. Avui, ben mirat, això mateix ja no és possible: el ritme dels temps exigeix unes altres opcions.

Tot plegat, però, no vol pas dir que hàgim de renunciar a una afecció tan ancestral com a la de sentir-nos arrelats a la terra en el context d'una comarca. Precisament al contrari: el replantejament de la qüestió comarcal —deixant de banda premisses d'organització administrativa per a atendre només criteris d'ordre geogràfic— ha de ser l'esperó que ens porti a aconseguir una delimitació comarcal fixa, fins ara postergada però no per això deixada d'esperar.

V. BASES PER A UNA ALTERNATIVA

De cara a les nostres consideracions finals, prendrem un punt de partida doble: d'una banda, partirem de l'existència d'unes unitats naturals diferenciades, que anomenem co-

marques, la varietat de les quals ha fomentat la formació d'un marcat sentiment d'arrelament. D'altra banda, constatem la necessitat de dotar d'una organització interna el país; necessitat que s'ha de servir, preferentment, des de bases de descentralització.

Tenint en compte que la comarca «natural» no pot crear-se o desfer-se per decret, ni votar-se en plebiscit, ni poden produir-se en ella fets que la desnaturalitzin íntegrament (per exemple, la implantació de noves indústries o l'obertura d'una àmplia xarxa de comunicacions pot fer canviar la dinàmica d'un territori, però no alterarà la seva contextura fisiogràfica), s'imposa la necessitat de reconèixer aquestes entitats naturals, sense que, simultàniament, això privi d'organitzar el país de la manera més funcional possible, i d'acord amb la voluntat col·lectiva. Tant l'una com l'altra són aspiracions legítimes; independents entre si i perfectament compatibles. (El problema és que, fins ara, s'han confós fàcilment; en el futur, cal vetllar perquè siguin considerades per separat.)

I quina mena de reconeixement s'ha de fer? Doncs, senzillament, **es tractaria d'establir una delimitació de les comarques, en sentit geogràfic, a nivell de tot el territori català;** una delimitació de la qual, en aquests moments —i malgrat el que, en principi, podria semblar— estem mancats. Com igualment n'estàvem, de mancats, cinquanta anys enrera, quan —se-

1.- LÍMITS DE REGIÓ , 2.- LÍMITS DE COMARCA , 3.- LÍMITS AMB ARAGÓ I VALÈNCIA , 4.- FRONTERA D'ESTAT.

REGIONS : I. BARCELONA , II. GIRONA , III. TARRAGONA , IV. REUS , V. TORTOSA , VI. VIC , VII. MANRESA , VIII. LLEIDA , IX. TREMP.

gons reporta Pau Vila— els membres de la Ponència van convenir que «... fer una delimitació comarcal de caràcter netament geogràfic era una tasca delicada, difícil i potser innecessària» (13) renunciant a aquesta pretensió en profit d'una adequada administració

del país. No cal dubtar que assolir una precisió comarcal fóra —amb paraules del referit Pau Vila— **una tasca científica de llarga preparació**; però tinguem present, també, que formular una Divisió Territorial suposava concertar interessos sovint contraposats, tasca a voltes més difícil i delicada. I en qüestió d'un any la Ponència va reeixir.

A més, de cara al nostre treball comptariem amb precedents valuosos. Per exemple, la divisió comarcal feta per Font i Sagué, a la qual ja hem alludit abans, que va ser prou ponderada pels autors contemporanis i que és tot un model de rigor metodològic. En un altre sentit, també és digne d'esment el mapa confegit amb les respostes a l'Enquesta de 1931, que creiem significatiu pel que evidencia d'espontània vitalitat comarcal —en un moment donat. (Tant aquest mapa com el corresponent a la divisió de Font i Sagué estan reproduïts en aquestes pàgines.

En definitiva, voldríem ressaltar alguns dels aspectes que, segons el nostre criteri, es veurien més directament afavorits per l'adopció d'una delimitació comarcal de caire geogràfic:

—**Retorn del protagonisme pertocant a les subcomarques** —no oblidem que, per les raons ja analitzades, foren negligides per la Divisió Territorial—, així com **possibilitat de correcció dels límits establerts per l'esmentada Divisió que implicaven l'alteració substancial d'algunes comarques clàssiques**.

—**Independència respecte a les qüestions de tipus administratiu**. En l'esquema de la Divisió del 36 resultaven possibles els canvis d'adscripció d'un municipi a una comarca determinada. Des d'un punt de vista estrictament geogràfic és absurd, posem per cas, que Rellinars passi a pertànyer del Vallès Occidental al Bages (o bé a la inversa).

—**Assentament d'unes bases estables per a una idònia pedagogia del territori**, així com per a la realització de qualsevol mena d'estudis basats en la realitat de la terra.

Però per damunt de tot, potser el més remarcable que aconseguiríem amb aquesta delimitació fóra el fet de disposar d'unes comarques consolidades, inalterables al pas del temps —con contràriament ha succeït amb les demarcacions de 1936, d'acord amb el que hem argumentat al llarg del treball. Disposar d'unes comarques estables és la millor manera d'assegurar la seva supervivència.

Perquè, en el fons, la defensa de les arrels no és sinó una opció de supervivència. Davant la internacionalització de les relacions, davant la uniformació progressiva de tota mena d'usos socials, la defensa de la pròpia personalitat adquireix caràcters de necessitat urgent, imperiosa. En el nostre àmbit, aquesta actitud passa per la defensa de la comarca, l'expressió més genuïna de la pluralitat essencial de les terres catalanes.

Febrer de 1983

NOTES:

- (1) Pierre Deffontaines a «Catalunya a la Mediterrània», capítol d'Introducció a la GEOGRAFIA DE CATALUNYA, d'Ed. Aedos, pàg. 18 del volum I.
—Trobem molt significatiu que aquestes paraules siguin, precisament, d'un geògraf francès—.
- (2) Pere Gil a «Història natural i eclesiàstica de Catalunya». Referit per Pau Vila a «Les divisions territorials antigues». Dins «La Divisió Territorial de Catalunya. Selecció d'escrits de geografia» (Curial, Barcelona, 1979).
- (3) Miquel Santaló a «El Gironès» (1923). Referit per Pau Vila a «El moviment comarcalista» (Curial, Barcelona, 1979).

- (4) Norbert Font i Sagué, «**Determinació de les comarques naturals i històriques de Catalunya**», pàgs. 319 a 449 dels «Jocs Florals de 1897».
- (5) Josep Iglésies, «**Delimitació del Camp de Tarragona**». Citat per Pau Vila a «El moviment comarcalista», ja esmentat.
- (6) El primer paràgraf correspon a un comentari de Pau Vila a «**El moviment comarcalista**», pàg. 75 de l'ed. de Curial.
El segon paràgraf, del mateix Pau Vila, apareix a «**Per una solució del problema comarcal**», pàg. 87 de l'edició de Curial.
- (7) L'anomenem «Divisió Territorial de 1936», perquè, malgrat elaborar-se el projecte entre 1931 i 1932, no va entrar en vigor fins el 27 d'agost de 1936.
- (8) Report de Pau Vila a «**La gènesi de la Divisió Territorial**», pàg. 127 de l'edició de Curial.
- (9) Pau Vila, id. anterior, pàg. 130.
- (10) Veure referència de Pau Vila, id. obra anterior, pàg. 125.
- (11) Tesi propugnada al **Congrés de Cultura Catalana**, i recollida en les resolucions de l'àmbit d'Ordenació del Territori. Volum I (1978).
- (12) Proposta exposada per Lluís Casassas-Joaquim Clusa a «**L'organització territorial de Catalunya**», Fundació J. Bofill, Barcelona, 1981. Sobre la base de reconèixer uns «entorns de rodalia», es planteja la creació de cent vint unitats administratives, les **municipalies**.
- (13) Referit per Pau Vila a «**La gènesi de la Divisió Territorial**», pàg. 125 de l'edició de Curial.

Comentari dels gràfics adjunts

- 1.- Mapa comarcal elaborat a partir de les respostes a l'enquesta que, el novembre de 1931, la Ponència per a la Divisió Territorial adreçava a tots els ajuntaments de Catalunya, preguntant-los a quina comarca creien pertànyer.
- 2.- Mapa que reflecteix la Divisió Territorial de Catalunya en comarques i vegueries.
- 3.- Mapa de la divisió de Catalunya en comarques proposada per Norbert Font i Sagué (1897).

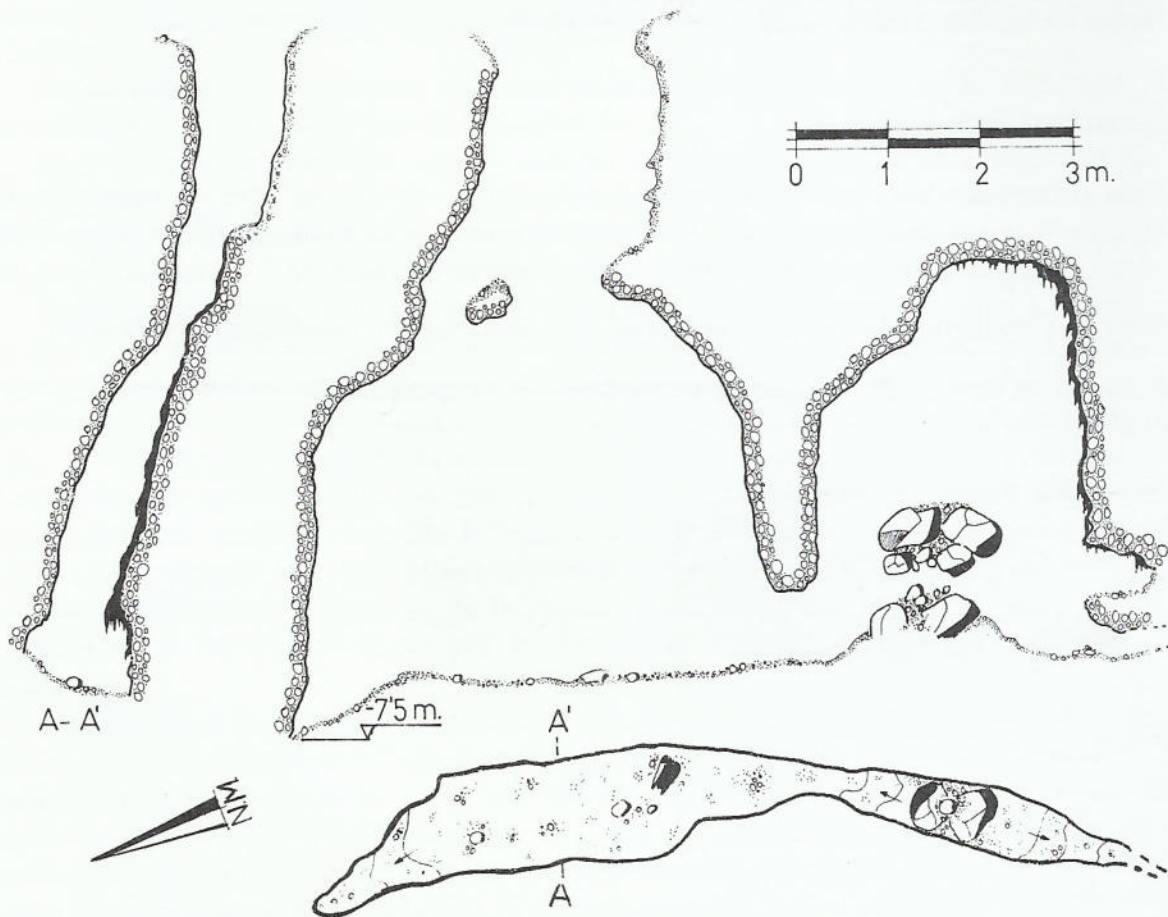
Gràfics: Artur Sansó i Ramon.

ELS PETITS AVENCS DE LA NOSTRA MUNTANYA (XV)

Per Xavier BADIELLA NOGUERA
Albert BUIL LLEONART

L'AVENC DE LA QUINTANA DE SANT JAUME

La història d'aquest avenc és molt recent. Fou una troballa sorprenent i curiosa. El nostre amic Joan Boixader, sovint col·laborador dels nostres treballs, en fou el protagonista quan s'assabentà pel seu pare que, prop de la Mata, hi havia un forat ple de fullaraca on

es podia enfonsar un bastó sense gaire dificultat; cridà ràpidament en Jaume Claverí per practicar-hi una desobstrucció que durà quasi quatre dies, traient fulles, sorra, pedres i tot tipus de materials, fins que s'obrí l'avenc després d'excavar quasi quatre metres fins a un pas estret on el tap de pedres i sorra estava encallat. En el curs de diverses exploracions a la cavitat, es desobstruí un pas estret per on tan sols hi passava la mà, que ara condueix a una saleta plena de rocs, i el seu sostre era recobert de concrecions estalagmítiques.

Situació: Per arribar-hi caldrà sortir de la bassa de la Mata i anar a buscar l'avenc de Sant Jaume, que es troba al principi d'una carena que baixa al torrent de la Font Freda, partint de sota mateix de la bassa; de l'avenc seguirem per un camí molt perdut, uns 200 metres, que transcorre pel fil de la carena fins a arribar a una esplanada d'alzines. El camí segueix i baixa pel cantó dret de la carena. Nosaltres, però, seguirem per la carena tot passant per unes feixes abandonades i anirem a trobar un camí mig perdut que segueix el fil de la carena on a la seva dreta, en el punt on trobem dues pedres de terme, és situat l'avenc.

Descripció: La boca, de 1,5 m x 1 m, ens permet davallar per un pou de 7 m que s'estreny als pocs metres del principi, un cop passada una repisa; superat aquest pas sense dificultat, el pou s'allarga mentre que per la paret per on baixem es pot observar una colada quasibé fòsil. Un cop al fons del pou, ens trobem que, pel costat Nord, segueix amb pendent descendent la diàclasi del pou acabant a $-7,5$ m. En canvi, en direcció Sud, la diàclasi ens porta fins a un petit forat que calgué desobstruir. Superat aquest, arribem a una sala allargassada on es troben uns grans blocs encaixats. Al seu extrem sud, existeix un petit forat que sembla quelcom semblant al que hem superat, però en aquest cas la desobstrucció és molt dificultosa.

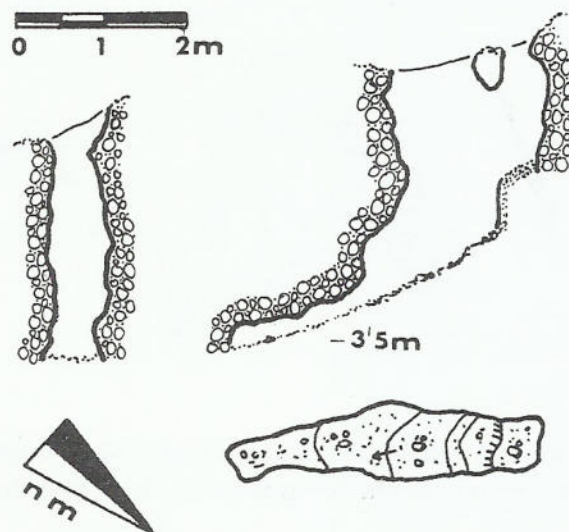
Espeleogènesi: La cavitat és oberta mercès a una diàclasi N10E, S10W, que l'aigua anà eixamplant per l'erosió i corrosió que es pot observar en les parets de la cavitat. Actualment és una cavitat residual on han actuat processos reconstructius formant colades i concrecions estalagmítiques.

AVENC DEL TRONC

avenc del tronc

la mata

top: x. badiella

29-5-1979

És conegut des de fa molt de temps. A causa de la seva proximitat amb l'avenc de la Falconera, hi ha qui l'anomena l'Avenc Petit de la Falconera.

Situació: La seva localització és prou fàcil, més encara si sabem on es troba l'avenc de la Falconera, ja que és a uns 50 m d'aquest avenc. Per tal d'arribar-hi, sortirem des de l'esplanada que hi ha a la carretera de Mura que porta a la Roca de la Falconera i seguirem per sota la carretera uns quants metres fins a trobar un camí que porta directament a l'avenc de la Falconera des del qual seguirem horitzontalment en direcció Nord uns quants metres fins a trobar la cavitat.

Descripció: La cavitat presenta dues boques, una de les quals és petita i incòmoda de passar, mentre que per l'altra es pot baixar sense cap dificultat un pouet de 3 m al peu del qual surt una curta i estreta galeria per on fineix la cavitat.

Espeleogènesi: La cavitat és estructurada sobre una diàclasi N40W, S40E, i que ha actuat com a petit punt de filtració poc evolucionat. El terra és ple de materials procedents de l'exterior.

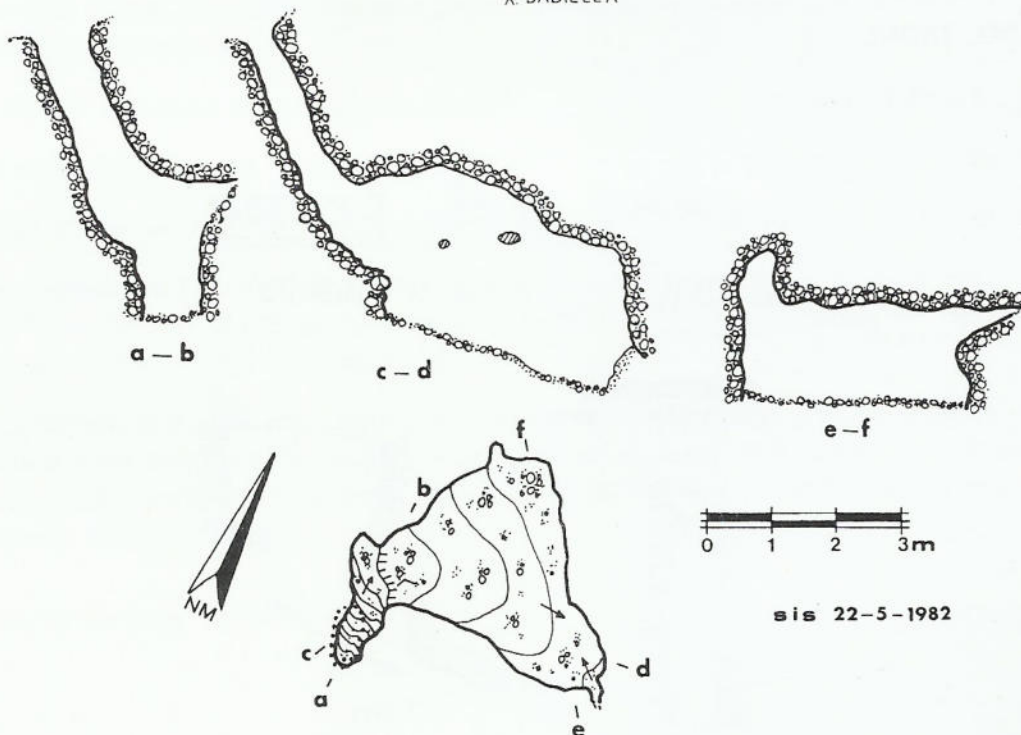
L'AVENC DEL PI PLA

AVENC DEL PI PLA

la mata

TOP. J. BOIXADER

X. BADIELLA

Teníem notícies d'aquest avenc per mitjà d'una colla d'avis que sovintejaven la canal de l'Hort i la seva font. No en vàrem fer gaire cas, fins que ens en parlà un altre cop en

Joan Boixader, que, segons deia, el seu pare en tenia coneixement. Poc ens costà animar-nos a fer una recerca pam a pam de la canal i el seu entorn. Poc tardàrem a trobar un petit forat al costat d'un pi caigut que encara es conservava arrelat. Aquella troballa, que en principi semblà ser l'avenc de la Font de l'Hort, resultà ser un altre avenc que també era dins la llista de cavitats desconegudes, i que dos companys del Centre havien vist feia molt anys, mentre seguien un d'aquells rallis de cotxes que pujaven a la Mata. De l'avenc que el pare d'en Joan Boixader recordava i que el grup d'avis ens havia parlat, ara per ara no en sabem res.

Situació: Caldrà deixar la carretera que puja a la Mata, just en un revolt que creua el torrent de l'Hort a l'alçada del Km 13. D'ací surt una pista que seguirem uns 200 metres fins que voreja un roquetar, on trobarem uns senyals blaus que indiquen l'avenc que es troba a 80 m per sobre del camí al costat d'un pi caigut.

Descripció: La boca de reduïdes dimensions (1 m x 0,5 m) ens permet baixar per un estret pou de 4 m fins a una sala de 3 m x 3,5 m, amb una mica de dent, en la qual ens podem posar drets en alguns llocs. L'avenc no supera els 6 m.

Espeleogènesi: La cavitat està formada per dues diàclasis: una, aquella en la qual s'ha obert la boca, i l'altra, més important, és la que permès que es formés la sala. En alguns punts tant de la sala com del pou d'entrada, es poden apreciar unes clares formes d'erosió.

L'ALBADA DEL 13 DE JUNY

Per **Antoni MASDÉU**

El full del Bloc-calendari Maragall d'avui, 13 de juny, diu: «Sol: surt 4.16 - Es pon: 19.25». El sol matineja i surt a l'hora més baixa de tot l'any.

A trenc d'alba m'espero per veure'n la sortida. Amb una breu aurora vermellosa, el sol es fa perceptible a les 6.20 (hora oficial). Quatre minuts més tard... què ha passat? El sol surt de darrera el massís del Montseny. S'haurà retardat pel fet de sortir-ne d'un horitzó més alt?

De l'inici fins a completar totalment la sortida, han transcorregut dos minuts i vint-i-vuit segons.

La Terra gira a la velocitat de 29.8 quilòmetres per segon. En aquests 148 segons, haurà recorregut uns 4.410 quilòmetres d'oest a est.

Avui el sol és més matiner que mai. Però no és el dia més llarg de l'any. Són diversos els dies més llargs. Vegeu-ne la pugna entre l'escurçada dels dies que fa l'aurora, i l'allargada que en fa la posta del sol.

El dia 16 comença a ser un dia llarg	Sol: surt 4.16 - Es pon 19.27
Els dies del 20 al 23 (Solstici d'estiu)	Sol: surt 4.17 - Es pon 19.28
El dia 25 és quan el Sol es pon més tard	Sol: surt 4.18 - Es pon 19.29

De seguida ve l'escurçada del dia. El seu decandiment o baixa es produeix al 29, diada de Sant Pere. Aquest dia té la mateixa durada d'avui, 13 de juny, diada de Sant Antoni; el Sol surt a les 4.20 i es pon a les 19.29.

Segurament ja haureu vist alguna sortida de Sol. És quelcom sublim, emotiu, impressionant. Veure com augmenta extensivament, com es va formant el gran disc vermellós, i, al final, quan ja és completament rodó, de sobte es torna blanc i brillant, ens enlluerna i, fins i tot, ens fa aclucar els ulls...!

Terrassa, 13 de juny de 1984.

L'ORELLA D'ÓS (RAMONDA MYCONI), UNA RELÍQUIA DE L'ERA TERCIÀRIA

Per Àngel M. HERNÁNDEZ i CARDONA

L'orella d'ós, científicament anomenada **Ramonda myconi** (L.) Reichenb., és una planta de la família de les gesneriàcies, que habita els Pirineus i diverses muntanyes pròximes. Val a dir que és coneguda per la major part dels excursionistes catalans.

Aquesta espècie fou descoberta a Montserrat per Francesc Micó, preclar botànic i metge vigatà del segle XVI. Micó comunicà el seu descobriment al botànic lionès Jacques Daléchamps, el qual, en el seu llibre «*Historia generalis plantarum*» (1586-1587), li hi dedicà l'espècie, amb la denominació d'«*auricula ursis myconi*».

Carl von Linné, creador de la nomenclatura botànica moderna, hi mantingué, en la pàgina 179 del seu «*Species plantarum*» (1753), la dedicatòria específica, tot considerant l'espècie inclosa dins el gènere **Verbascum**. En l'herbari de Linné (LINN), avui conservat a Londres per la Linnean Society, hi ha un sol plec d'aquesta espècie, que duu el número 242-9. Com que aquest plec consta d'un sol exemplar i a més hi són escrits per la mà de Linné el nom i el número, cal considerar aquest espècimen com el lectotip de l'espècie.

Estudis posteriors mostraren que l'espècie no pertanyia al gènere **Verbascum**, ni tan sols a la família de les escrofulariàcies, de manera que s'hagué d'incloure en el gènere **Ramonda**, creat per L.C.M. Richard, i en la família de les gesneriàcies. La combinació correcta d'acord amb el codi internacional de nomenclatura botànica és la feta per H.G.L. Reichenbach el 1831 en la pàgina 388 de la seva «*Flora germanica excursoria*».

La família de les gesneriàcies consta de més de 2000 espècies pròpies sobretot de les regions càlides de tot el món. A Europa n'hi ha solament cinc representants, pertanyents als gèneres **Ramonda**, **Haberlea** i **Jankea**. A part de la nostra **Ramonda myconi**, que com ja sabem és un endemisme latepirenaic, les altres quatre espècies europees són confinades a les muntanyes de la península Balcànica.

La migradesa, tant del nombre d'espècies com de l'àrea ocupada per la família de les gesneriàcies a Europa, unit al seu caràcter eminentment tropical, fa pensar que es tracta d'una família en regressió.

Proves geològiques i especialment paleontològiques molt diverses, constaten que durant l'era terciària el clima on és ara Catalunya era molt calorós. El canvi climàtic hagut des d'aleshores és explicable per la deriva dels continents, teoria avui generalment acceptada.

Les dades paleobotàniques de què disposem són cada cop més nombroses i han estat sintetitzades recentment (1982) per Adelardo Sanz de Siria, en el seu treball «*Los principales yacimientos españoles de flora terciaria*».

En l'eocè i l'oligocè hi predominen fòssils de les famílies pteridàcies, podocarpàcies, taxodiàcies, magnoliàcies, lauràcies, moràcies, miricàcies, saptòcies, ebenàcies, mirsinàcies, cesalpiniàcies, proteàcies, anacardiàcies, simarubàcies, apocinàcies i arecàcies, gairebé totes exclusives o predominants a les regions tropicals.

Durant els períodes miocè i pliocè el clima s'hi tempera. Malgrat que encara queden molts gèneres de caràcter tropical (**Cassia**, **Diospyros**, **Magnolia**, **Persea**, etc.), augmenten llur presència molts gèneres que componen la flora catalana actual (**Acer**, **Fagus**, **Quercus**, **Salix**, etc.).

Però amb l'adveniment de les glaciacions quaternàries fou anorreada la rica flora terciària. La major part de les espècies termòfiles foren eliminades o relegades a estacions particularment favorables. Aquest és el cas de la nostra orella d'ós.

En efecte, l'orella d'ós degué aparèixer al començament de l'era terciària, prosperant en hàbitats més amplis que els actuals. Durant el cataclisme que suposaren per a la nostra flora les glaciacions quaternàries, la seva àrea de distribució es reduí, quedant confinada als hàbitats que avui ocupa.

Dissortadament, no hi ha dades paleontològiques que corroborin aquestes asseveracions. La manca de restes fòssils impedeix de resseguir amb seguretat la història d'aquesta espècie.

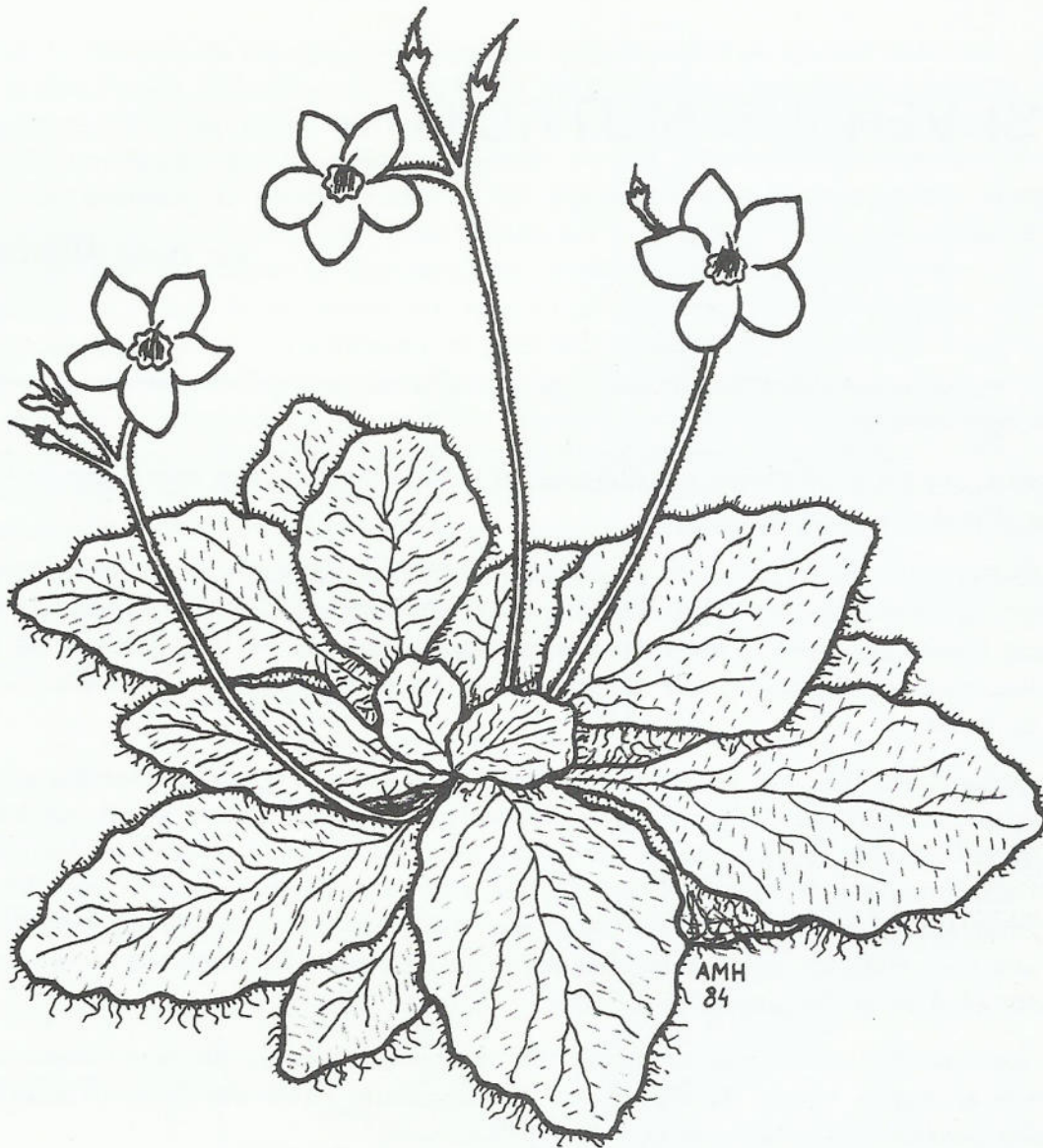
Els paràgrafs que segueixen tractaran de la distribució geogràfica, de l'ecologia, de la fitocenologia i de l'ús medicinal de l'orella d'ós.

Referent a la biogeografia, cal dir que es troba a l'estatge montà i fins i tot subalpí dels Pirineus, enrarint-se vers l'oest de la serralada, fins a faltar als Pirineus navarresos. També habita moltes serres adjacents o pròximes als Pirineus, constituint el límit meridional de la seva àrea el Montserrat, la Serra de l'Obac i Sant Llorenç del Munt.

Respecte a la seva ecologia, es tracta d'una planta típicament rupícola i calcícola, ço és, que creix en roques calcàries, on s'installa sobretot a les esclètxes. De vegades, com assenyalaren el 1950 Antoni i Oriol de Bolòs en el seu llibre «Vegetación de las comarcas barcelonesas», arrela en coixinets de molses, o, com feren palès Pere Montserrat i Lluís Villar el 1972 en el seu treball «El endemismo ibérico», forma un tapís quasi continu sobre el sòl pedregós de certes fagedes esparses de la vall d'Ordesa. Jo mateix he pogut constatar en repetides ocasions, tant als Pirineus com a la Serralada Pre-litoral Catalana, que no sempre es comporta com una planta estrictament rupícola. Això és important perquè ens indica que els hàbitats potencials de la planta són amplis i que hagué de refugiar-se a les roques a causa dels freds i també per tal d'evitar la competència amb altres plantes millor adaptades.

Acompanyant l'orella d'ós es troben altres plantes rupícoles molt conegudes, com la corona de rei o altimira (**Saxifraga longifolia** Lapeyr.), la campaneta gran (**Campanula speciosa** Pourret), el xuclamel de roca (**Lonicera pyrenaica** L.), els gatolins (**Antirrhinum molle** L.), la lluqueta de roca (**Globularia repens** Lam.), etc. Aquesta comunitat vegetal, en fitocenologia, s'adscriu a l'associació **Saxifrago-Ramondetum myconii**, que fou descrita per Josias Braun-Blanquet, l'any 1934, en la segona part del seu «Prodromus der Pflanzen-Gesellschaften», i que pertany a l'aliança **Saxifragion mediae** i a la classe **Aspleneitea rupestris**.

En medicina popular, l'orella d'ós ha estat emprada per combatre la tos. Cal, però, prescindir-ne de les seves virtuts bèquiques, ja que es tracta d'una relíquia florística, d'un veritable fòssil vivent, que val la pena conservar. Afortunadament, no hi ha de moment un perill greu d'extinció, però hem de ser molt cautelosos en la seva herborització i evitar la seva utilització oficinal, especialment quan hi ha moltes altres plantes remeieres de virtuts semblants.

Dibuix a escala 2:3 d'un exemplar d'orella d'ós recollectat a la Punta de la Rambla, Sant Llorenç del Munt (DG1809), el 17 de juny de 1984.

CRISI VERSUS MUTACIÓ

Per Genís AQUARIÀ

Sols en les grans crisis és possible una veritable mutació psicològica; tant a nivell individual com col·lectiu.

Quan tot va bé no hi massa possibilitats de transformacions que operin com a ferment o motor d'evolució transcendent.

Tanmateix, el món actual viu la crisi més important de la història, que arrenca amb les dues grans guerres d'aquest segle, i es manifesta sobretot en la fallida de valors i estructures que l'home ha creat al llarg del temps. Intrínsecament, és la crisi total de l'ésser humà. Repercuteix, òbviament, en el terreny de l'economia; genera el tràgic i dolorós flagell de l'atur.

No hi ha dubte que, més enllà del desordre i patiment que comporta aquesta gran massa de persones sense treball, pot haver-hi també factors positius en el sentit que apuntava abans: possibilitat de mutació en el pensar/sentir i en el desvetllament de facultats potencials adormides o mal utilitzades que afecten a la majoria dels humans. Capacitats creadores, renovadores i d'invenció que poden ser decisives per a un avenç formidable de cara a una nova cultura i, per què no, cap a una nova societat fonamentada en la intel·ligència inseparable de la compassió.

La gran saviesa de la vida —manifestada com a naturalesa— és magníficament generosa però, al mateix temps, és econòmica i estalviadora. ¿Com pot deixar d'aprofitar les immenses possibilitats d'evolució que comporta la crisi?

Si els pobles —tots els pobles de la Terra— conscients del gran desafiament històric d'aquest final de segle, tenim el coratge de manifestar-nos enèrgicament —però sense violència— protestant contra la folla cursa d'armaments —barrant el pas a l'autodestrucció nuclear planetària—, haurem entrat probablement en una nova era de la humanitat. Aquesta multitudinària manifestació pot ésser —ja— un avenç extraordinari; veritable fonament del món nou que podem crear tot seguit: UN SOL MÓN, tanmateix, on mots tan gastats com amor, llibertat, justícia, felicitat i d'altres de semblant família, siguin per fi realitats resplendents.

Caminem amb joia i el somriure als llavis vers aquesta gran mutació espiritual; mirem, sense cap bri de duresa o separativitat, els ulls del proïsme, on hi trobarem la veritat.

Tot el món un clam immens de pau i solidaritat!

Fitant l'esguard a la Llum més Alta.

A RAMON BIOSCA I DUOCASTELLA

Per Maria Dolors DUOCASTELLA

Des del Cim més Alt ens mires
dins d'una Albada que és el Tot.

Més alta que el Sol,
la teva llum ens guia
i ens parla d'un Món Millor.

Els sentiments humans,
per ésser humans, copsen
la teva Absència,
però, l'Eteri Fratern
entra dins el teu Goig.

El record de la teva Serenor
la nostra angoixa asserena,
el teu somriure sorneguer
ens diu, fins sempre!
I ens adonem que t'estimem
en el Present.

Tu, no ets l'ahir,
seràs l'avui entre nosaltres,
petjades teves ens serveixen el teu Present.

Et sabem entre altes escalades,
entre ganivets de glaç
valent t'hi veiem.

I quan se'ns faci difícil la Pujada,
sentirem la teva mà, tibant la nostra cordada,
i el Cim assolirem, de l'Annapurna més Clar.

RECORDS D'UNA HIVERNAL

Per Lluís CAZORLA

Estem cansats, la pala del coll d'Eina és francament inhumana, entre neu i tarteres. Per fi, després de quasi tres hores d'esforços, la blanca piràmide de la Torre d'Eina es deixa veure. El panorama és fantàstic i la visió de la seva cara Est, tota nevada, és devastadora i, a la vegada, allucinant. La seva pala de neu penjada al buit, sobre una barrera d'esperons que cauen al fons de la comella de l'Hereuet, ens fa fins i tot por.

Davallem des del pic d'Eina fins a la comella en pocs minuts, i sense perdre gaire alçada, muntem la tenda a uns 150 metres sota el coll, en un replanet que ens proporciona un gorg tot nevad, i tenim davant la impressionant cara Est i tots els contraforts dels pics de la conca fins al Boc.

Es fa fosc i no podem fer l'agulla de l'Hereuet que havíem projectat per tal d'estudiar el recorregut de la via GEM. La nit és bona, i després de fondre neu i d'una llarga xerrada ens quedem adormits, mentre petites tongades de vent mouen la tenda.

Les sis! Desperto els companys. El cel ple d'estels, no bufa el vent i la temperatura és bona, 4-5 graus sota zero. No hi ha temps a perdre. Ens equipem, i amb la llum dels frontals comencem a davallar cap al peu de la paret. Hi ha molta neu tova recent al fons de la coma, més d'un metre, i ens enfonsem fins als genolls. Estem una mica «mosques» pensant en l'estat de la neu en la pala final de sortida (risc d'allaus). Arribem al peu del corredor quan ja es fa clar, i una vegada sobrepassat el punt més baix de la muralla s'identifica molt bé l'esperó-aresta, el qual acaba en un ressalt vertical negrós (torre negra).

Uns seixanta metres de pala per la dreta del peu de l'esperó, ens menen al peu del corredor, i uns quaranta metres per dins d'ell (45-55° pendent) ens situen en un petit collet a l'esquerra, al peu d'un ressalt rocós on farem la primera reunió. Fa fred i haurem d'escalar amb guants. Ens encordem, i l'Andrés (l'italià) s'encara amb les dificultats del primer llarg. Tot sortint uns metres pel corredor, ara canal, flanquegem a l'esquerra per agafar l'aresta. Un pas mixt amb crampons, força compromès, ens fa perdre més de mitja hora d'esforços. Continuem ja en plena aresta amb passos més francs en roca. Arribo a la reunió quasi plorant del mal que em fan els dits, tots gelats per culpa del pas mixt. Després ja ens toca el solet. Tres tirades més, força aèries i mixtes, amb molta precaució, tot seguint el fil de l'esperó —i superant l'últim desplom (torre negra), un tant descompost—, ens porten a la pala de neu superior. Estem neguitosos per sortir, doncs ja fa estona que toca el sol a la neu i està bastant tova. No podem assegurar bé, i així decidim pujar desencordats. Dos-cents metres ens separen del cim. Sota nostre, la paret... Suem, no parlem. Un vent gèlid ens toca la cara. Una gran il·lusió ens envaeix. Som dalt.

Ens queden tan sols tres hores per agafar l'últim cremallera. Hem d'afanyar-nos. Per fi, Núria, el cremallera; i Ribes, la cervesa i l'entrepà de truita...

RESUM TÈCNIC:

Pic de Torre d'Eina (2.830 m) - Vall de l'Estanyet (NÚRIA)

Cara Est: via ESPERÓ GEM

DESNIVELL: 300 metres. Amb un recorregut de 400-500 m (150 d'esperó)

DIFICULTAT: *Recorregut mixt, difícil i bastant exposat a l'hivern. Segons condicions, des de D. sup. a MD
A l'estiu: D. inf. (amb algun IV). Roca bastant bona i pendent d'herba

HORARI: Estiu: 2-3 hores. Hivern: 4-8 h. (orientatiu)

MATERIAL: Piolet, crampons, 4-6 pitons, fissurers, cintes i casc

APROXIMACIÓ: Des de Núria pel coll i pic d'Eina a la Comella (3 hores)

ITINERARI: Corredor per la dreta de l'esperó. Esperó-aresta (150 m) seguint el fil, més o menys, per guanyar la torre negra final, i continuar directament per la pala, fins un collet a 150 m a l'esquerra del cim

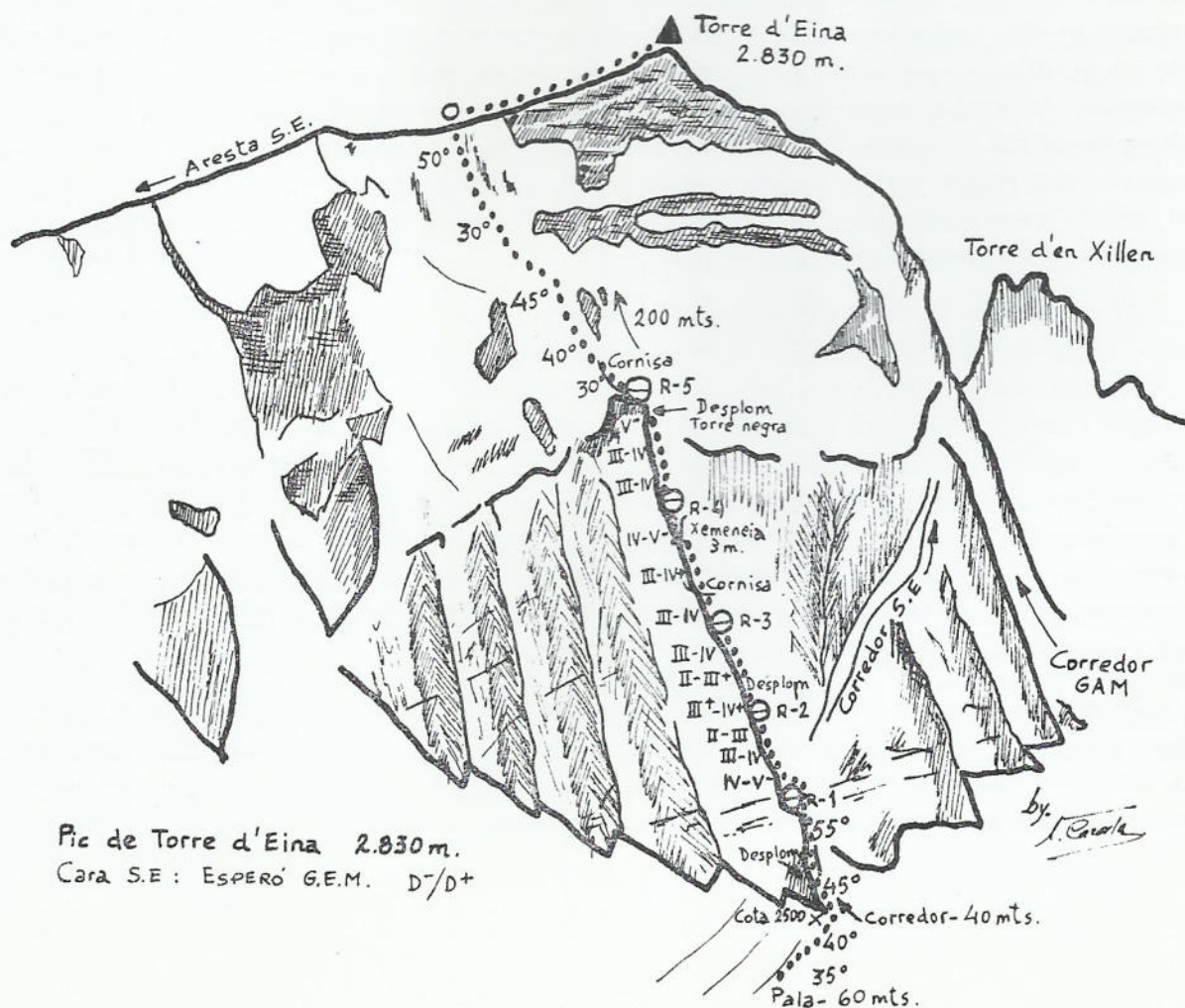
DESCENS: Aresta SE, via normal, al coll de Torre d'Eina (15 minuts)

1.ª ASCENSIÓ: 2 de maig de 1964 per escaladors del GEM del FEB
Per a més informació, consulteu la guia del Pirineu Oriental, I volum. (Ed. Montblanc-CEC)

* Nota: En la ressenya donem la graduació d'estiu i hivern a títol informatiu, d'acord amb les condicions que nosaltres vam trobar.

Aquesta bonica ascensió és molt recomanable a la primavera, quan trobem l'esperó amb la roca seca i el corredor i la pala final amb neu dura.

Ascensió realitzada el dia 15 de gener 1984 per: Andrés Oliver (C.E. Sitges), Jordi Díaz (CET) i Lluís Cazorla (CET)

Pic de Torre d'Eina 2.830 m.
Cara S.E.: ESPERÓ G.E.M. D-/D+

crònica

—**13 de gener:** NO GAIRE SOL AL PAÍS DEL SOL NAIXENT. Conferència il·lustrada amb diapositives a càrrec del Sr. Francesc Gurri i Serra, persona prou coneguda del Centre, que des de fa una colla d'anys ens ve presentant, periòdicament, conferències d'una gran diversitat, que li han fet guanyar un bon nombre d'incondicionals entre els nostres consocis. En la present ocasió, ha tingut l'avinentsa d'oferir-nos un recull d'imatges fruit d'una estada al Japó; aquest país, bé que objecte d'un «boom» turístic d'alta volada en els darrers anys, presenta una gamma de contrastos insospitats, que, de la mà d'un viatger inquiet i observador, ens arribaren amb tota la seva gràcia i atractiu.

—**20 de gener:** XINA-1983. Sota aquest títol, el Sr. Josep Cadevall i Marcet ens va presentar una suggestiva projecció de diapositives que reflectien les seves impressions d'un viatge turístic per aquell país, tan remot i tan atractiu.

En certa manera, aquest acte va resultar un excellent complement del que el Centre va oferir la setmana anterior, referit al Japó, constituint en conjunt una interessant aproximació a les terres i els pobles de l'Extrem Orient.

Un nodrit auditori va seguir atentament la projecció, que va tenir una bona acollida.

—**Día 10 de febrer:** SAINT LAURENT (DE QUÈBEC A LES CASCADES DEL NIAGARA, AMB UN PRÒLEG A NOVA YORK). Conferència del Sr. Joaquim Montoriol i Pous, en la qual presenta un dels seus darrers viatges. Després d'arribar a Amèrica del Nord per Nova York —i aprofitant l'avinentsa per fer un breu recorregut per la capital mundial de les megàpolis— el nostre aventurer emprengué la ruta del riu Saint Laurent, des de Quèbec; arribà a Montreal i, finalment, a Toronto, al rim del llac Ontàrio. Un recorregut íntegrament atractiu —que tingué com a colofó, l'aproximació a les cascades del Niàgara—, de la mà d'un expert coneixedor dels cinc continents, que acomplí de forma ben reeixida el seu compromís anual amb nosaltres.

—**24 de febrer:** EL PAÍS DELS XERPES. Aquest va ser el títol de la pel·lícula filmada al Nepal —a càrrec de Joan Acarin— amb motiu de l'expedició catalana «Everest-82», pel·lícula que fou presentada a la nostra entitat per tal de servir de complement a la presentació del llibre «Everest, el repte d'un somni», original de Manuel Mateu i Ratera, metge de la referida expedició. En un senzill però emotiu acte, que comptà amb la presència de diversos membres de l'expedició, es va presentar aquesta acurada obra —que marca una fita en la bibliografia catalana d'alta muntanya—, particularment elaborada pel que fa a les il·lustracions. L'al·ludida pel·lícula reportatge sobre el Nepal i el món dels xerpes, va suposar un excellent contrapunt de la vetllada, que s'honorà amb l'assistència de representants de diverses entitats excursionistes.

—**23 de març:** OBJECTIU ALPAMAYO//HUAY-HUAS. En un dels breus interludis que la seva incessant activitat alpinística li permet de fer, el Sr. Jordi Pons ens va presentar dues pel·lícules seves, de 16 mm, al·lusives a sengles ascensions que ha portat a terme als Andes. La primera d'elles recull la síntesi de la pujada al Alpamayo, muntanya de gel que

és considerada com una de les més belles de la terra. La segona se centra en un altre contrafort andí: la serralada Huay-huas, on portà a terme l'ascensió al Yerupajà Sud, de 6.634 m, per la via directíssima de la pared oest.

Dues pel·lícules, en definitiva, ben interessants i representatives de la trajectòria muntanyenca i cinematogràfica del conferenciant, que s'ha guanyat un merescut prestigi en el món alpinístic català dels darrers anys.

—**29 de març:** HOMENATGE A RAMON BIOSCA. Al Centre Cultural tingué lloc un emotiu acte en memòria del nostre malaguanyat consoci Ramon Biosca i Duocastella, traspassat el dia 26 de febrer d'enguany en un fatídic accident de muntanya, a Andorra.

Va projectar-se una pel·lícula on es resumia la seva trajectòria com a muntanyenc, àmplia i desenvolupada com ja coneixíem: des de les primeres escalades a Sant Llorenç i a Montserrat, a les seves darreres expedicions al Karakòrum (Distaghil Sar, 7.885 m, l'any 1982) i a l'Himàlaia de Ladaoh, passant per fecundes campanyes als Pirineus i als Alps. Un historial ben variat i significatiu per a la seva joventut, absurdament estroncada amb motiu d'una excursió als Pirineus andorrans.

En aquest acte va ser repartit un opuscle on es glossava la seva biografia muntanyenca i es reproduïa un dels seus escrits, referent a l'expedició al Karakòrum. En ell quedava palès l'indiscutible afany d'aventura, i d'estimació per la muntanya, que sempre el van caracteritzar i que l'empenyien, dia rera dia, a consolidar la seva vocació enllà de les crestes i dels cims.

—**12 d'abril:** FESTA DE SANT JORDI I PRESENTACIÓ DE DOS NOUS LLIBRES. El dijous dia 12 d'abril, tot formant part de la Setmana Local per a la Festa de Sant Jordi, tingué efecte al nostre local social, la presentació de dos nous títols de la col·lecció «El Llibre de Motxilla» que publica periòdicament l'editorial «Publicacions de l'Abadia de Montserrat».

Es presentà el volum vint-i-tres: «PER LA VALL DEL SEGRE», del qual n'és autor el nostre jove consoci i vocal de Publicacions, en Joan Tort i Donada.

Introdueix aquest notable treball de pacient i vocacional dedicació, un prefaci que va signat pel creador de tants i notabilíssims treballs geogràfics, històrics i excursionistes, Sr. Josep Iglésies. Els mapes, esquemes i dibuixos inclosos a l'obra, són originals i de labor molt remarcable, del nostre consoci Artur Sansó i Ramon

Aquesta interessantíssima obra, creada com a guia excursionista d'itineraris pels massissos finals del vessant dret de l'alt Segre, comprèn i descriu les regions muntanyenques d'Oliana, el Corb, Sant Honorat, Serra d'Aubenc, Valldarques, Sallent i Rialb.

Els seus onze itineraris, amb les seves corresponents variants, van precedits d'una abreujada i documentada introducció, descriptiva de les especials característiques geogràfiques, històriques i de desenvolupament humà per a la supervivència col·lectiva, així com el llegat artístic que encara serva aquesta bella i un bon xic oblidada zona pirinenca.

La presentació de l'obra va córrer a càrrec del nostre conegut consoci Dr. Àrias, que va fer una emotiva introducció al perquè de l'obra i a les motivacions de l'autor, dins el seu habitual estil de conferenciant experimentat.

L'altre títol presentat, corresponent al volum vint-i-quatre, va ser «QUÈ ÉS L'ESCALADA?»; n'és autor, el notable escriptor i escalador Isidre Rodrigo. Va precedit per un pròleg de presentació a càrrec del gran muntanyenc, fotògraf i cineasta, Jordi Pons.

Obra eminentment didàctica per a l'estudi i realització de tota mena d'escalades, fa verament interessant la seva lectura. Resta revaloritzada per uns dibuixos, gravats i fotografies molt adients per a la seva finalitat pedagògica.

La presentació d'aquest treball la va fer el Sr. Joan Cervera, conegut excursionista i membre del consell assessor de l'editorial.

En aquest simpàtic acte, hi assistiren els dos autors que foren molt felicitats per la concurrència i signaren un gran nombre d'exemplars de les seves obres. El presidiren destacats elements representatius i promotors de l'editorial creadora d'aquesta popular col·lecció de llibres de temàtica excursionista, i el president del nostre Centre, Sr. Jaume Galofre, qui obrí l'acte amb un parlament amarat de lloances emotives i significants per als dos autors i la seva obra, així com per a la Diada de Sant Jordi, Patró de Catalunya i Festa del Llibre.

Mateu Fusalba

—**11 de maig:** UNA PÀTRIA, L'ARAN. Poques setmanes després de l'estrena oficial, ens va ser oferida a la nostra entitat aquesta interessant projecció audiovisual, produïda per la Fundació Roca Galès i realitzada per Ernest Costa i Manuel Cervera, que precisament en foren els presentadors. Muntatge vertebrat al voltant del pas de les estacions en aquella vall pirinenca, amb motiu de cadascuna d'elles es descriuen els diversos aspectes que la caracteritzen: a l'hivern, el marc físic; a la primavera, la història; a l'estiu, la llengua; a la tardor, les activitats econòmiques. A través d'aquest original plantejament, els autors descobreixen la personalitat pròpia de l'Aran, que és una veritable pàtria.

No caldria dir que la vetllada va tenir tots els ingredients per satisfer plenament la concurrència —ben nombrosa, d'altra banda. La presentació de l'Aran d'una manera, diguem-ne, atípica, però perfectament elaborada, va afegir-se a les excel·lents qualitats formals de l'obra, és a dir, la imatge i el so. La nostra enhorabona als autors.

—**18 de maig:** ELS ENGORJATS DE RIALB I ALTRES CURIOSITATS NATURALS I HISTÒRIQUES D'UN RACÓ DE LA VALL DEL SEGRE. El nostre consoci i vocal de Publicacions Joan Tort i Donada, sota aquest ja indicatiu títol, ens ofrenà un escollit recull de diapositives, les quals amb uns comentaris ben adients, van completar de manera visual el seu llibre «Per la vall del Segre», recentment editat per la col·lecció «El Llibre de Motxilla» i degudament presentat en el nostre local social, durant l'acte celebrat en commemoració de la Festa del Llibre d'enguany.

Els solitaris cingles dels massissos d'Aubenç i de Sant Honorat, les sorpreses que amaguen els peculiars relleus de la Roca del Corb, la frondosa i inesperada fondalada de Valldarques i, com a plat fort, els pràcticament inèdits engorjats del Rialb, foren alguns dels aspectes que tinguérem ocasió de veure i valorar en la seva insospitada bellesa, factor que ajudà a una aproximació molt general al paisatge d'aquestes serralades components d'una de les més vastes i inconnegudes zones de l'alta vall del Segre.

La nombrosa concurrència a l'acte, felicità i encoratjà l'autor per a continuar les seves tasques devers l'estudi i divulgació d'altres indrets, que resten oblidats per manca d'aquest fervor i aquesta dedicació total, com la que realitza el nostre jove consoci.

—**31 de maig:** Presentació de l'edició facsímil de la GUIA MONOGRÀFICA DE SANT LLORENÇ DEL MUNT. Al nostre estatge social es va presentar, amb honors de «première», l'esperada obra que en el seu dia commemorava el 25.è aniversari de la nostra entitat. Si en el seu moment les circumstàncies no feren possible la presentació pública de l'obra, quaranta-vuit anys després ha pogut ser rescabada, si bé a través d'una edició facsímil.

Cal assenyalar la transcendència de l'acte, que suposa el rescat per a les actuals i pròximes generacions, d'una de les obres més representatives d'una època de l'excursionisme. Com molt encertadament assenyala el Sr. Agustí Jolis —que va tenir al seu càrrec la presentació de l'obra—, aquesta guia va ser un insubstituïble punt de referència, des de la seva aparició, per a totes les guies muntanyenques que es van escriure a Catalunya, les dècades posteriors.

L'acte, que comptà amb la presència de representants de diverses institucions públiques així com de diverses entitats muntanyenques, tingué un particular caire emotiu, subratllat per l'actuació del cor infantil L'Estornell, que interpretà la cantata «Llegenda del Drac de Sant Llorenç», com a preludi de l'acte de presentació.

—**8 de juny:** OPERACIÓ GIRONINA ANDES-83. En Ramon Estiu, cap de l'operació gironina als Andes bolivians, ens va presentar l'audiovisual de l'expedició que, sota aquest títol, es va portar a terme l'any passat amb l'objecte d'assolir alguns dels cims principals de la Cordillera Real boliviana. D'acord amb les seves previsions, realitzaren l'ascensió del Nevado Illimani, el Nevado Huayna-Potosí i el Nevado Illampu. L'audiovisual és un bon testimoni de les vivències i aventures d'aquest equip gironí —format per gent de Banyoles, Olot i Girona— que ha aconseguit un nou èxit per al nostre alpinisme.

—**15 de juny:** MONT GLACIAL. Amb aquest títol, un dels muntanyencs d'avantguarda del panorama alpinístic català actual, Joan Quintana, va oferir-nos una síntesi de les seves activitats darreres en el camp de l'alpinisme glacial d'alta experimentació, centrades en els Pirineus i els Alps. Al llarg de la seva reeixida dissertació, ben il·lustrada amb diapositives, vam poder comprovar com pot arribar a ser de sofisticat d'anar a la muntanya, si un s'ho proposa, és clar. La muntanya, entesa com l'entén el nostre conferenciant, és un desafiament al qual només gosen respondre uns quants elegits. La resta, per deducció, ja no és muntanyisme: és, en tot cas, una burda repetició d'allò que uns peoners van començar a fer, cent anys enrera, i, per tant, no té gaire mèrit. L'alpinisme d'avantguarda, segons sembla, és la veritable alternativa actual a l'alpinisme clàssic, avui ja desfasat. Qui s'hi apunta?

—**22 de juny:** TERRASSA, PROBABLE ORIGEN DE LA DENOMINACIÓ DE CATALUNYA I DELS CATALANS. Amb aquest títol el notable historiador i publicista local, Sr. Ramir Masdéu, oferí una dissertació el divendres dia 22 de juny.

Fou molt interessant l'original teoria que ens presentà aquest erudit conferenciant. Reculant fins a ben documentades fonts històriques, des dels primers pobladors de la nostra terra, anà teixint l'etimologia del nom de Catalunya i dels catalans. Basant-se en les arrels morfològiques ibèriques i llatines, explicà a l'auditori la seva documentada tesi de la provenença d'aquests mots, originaris de les més antigues comunitats terrassenques de què se'n té notícia.

ASSEMBLEA GENERAL ORDINÀRIA

A la ciutat de Terrassa, a les vint-i-dues hores en primera convocatòria, i a les vint-i-dues hores i trenta minuts en segona, del dia vint-i-sis de gener de 1984, en el nostre estatge social, sota la presidència del Sr. Jaume Galofre i Gabarró, acompanyat dels vicepresidents Srs. Antoni Ventura i Astals, Manuel Campos i Alcaraz, del Sr. secretari Eduard Vives i Noguera, i del Sr. tresorer Francesc Dalmases i Capella, té lloc l'Assemblea general ordinària dels socis del Centre Excursionista de Terrassa.

Obre l'assemblea el Sr. president agraint la presència de tots els assistents. Tot seguit passa la paraula al Sr. secretari que llegeix l'acta de l'Assemblea general ordinària anterior, que tingué lloc el dinou de gener de 1983. S'aprova l'acta llegida.

Dins el segon punt de l'ordre del dia, el Sr. secretari llegeix la memòria d'activitats del curs 1983; durant la mateixa els diferents vocals de cada secció exposen les activitats que els són pròpies. L'assemblea es dona per assabentada.

En el tercer punt de l'ordre del dia, el Sr. tresorer informa de l'estat de comptes i tresoreria, la liquidació del pressupost de 1983, i del projecte de pressupost per a 1984. S'informa també de l'estat del pagament del deute amb la Caixa d'Estalvis de Terrassa, i de la conveniència d'anar amortitzant capital. Preguntada l'assemblea, és dona per assabentada de tot el que s'ha exposat i aprova els projectes presentats.

En el quart punt de l'ordre del dia, el Sr. president exposa la marxa general de l'entitat i de les directrius fixades que es van complir, igualment que els bons resultats obtinguts en molts aspectes. Manifesta reiteradament la necessitat que tots els associats possibles col·laborin en les tasques de portar endavant l'entitat.

En el cinquè punt de l'ordre i tal com és preceptiu, cal renovar la presidència i directiva de l'entitat, ja que aquesta ha complert els dos anys de mandat que els estatuts assenyalen.

El Sr. Galofre exposa que davant la manca de candidatures, i després de considerar les nombroses insistències rebudes, ha considerat tornar a presentar la seva candidatura si l'assemblea ho creu convenient. Preguntada l'assemblea, contesta afirmativament aclamant el nou president, que així queda elegit. Tot seguit el Sr. Galofre agraeix la confiança dipositada. A continuació llegeix la proposta de nova Junta Directiva, en la qual quedaran pendents les vocalies de la Secció Infantil, de la Secció d'Investigacions Subterrànies, i la vocalia de Propaganda, a més del representant del Centre prop de l'Ajuntament de la ciutat.

Preguntada l'assemblea, aprova la proposta de la nova directiva, tot donant un vot de confiança al Sr. president perquè acabi de completar-la en els càrrecs que resten vacants.

Per tant, queda aprovada de la següent manera:

President:	Jaume Galofre i Gabarró
Vicepresident I:	Antoni Ventura i Astals
Vicepresident II:	Manuel Campos i Alcaraz
Vicepresident III:	Àngel Casanovas i Crespo
Secretari:	Pere Ribó i Bonet
Tresorer:	Francesc Dalmases i Capella
Bibliotecari:	Mateu Fusalba i Bosch
Vocal de publicacions I:	Salvador Vives i Jorba

Vocal de publicacions II:	Joan Tort i Donada
Vocal d'informació:	Ferran Lozano i Ferrer
Vocal de local:	Josep M.ª Morera i Garrigó
Vocal de la secció de Ciències Nat.:	Manuel Vives i Noguera
Vocal de la secció d'Alta Muntanya:	Manuel Tomás i Alastruey
Vocal de la secció d'Esquí:	Jordi Serra i Pàmies
Vocal de la secció de Fotografia:	Joan Vallès i Beltran
Vocal de la secció de Jovent:	Xavier Mayans i Bueno
Vocal d'excursions:	Antoni Ros
Vocal de conferències:	Jaume Bel i Bayona
Vocal de campaments:	Manuel Centelles
Vocal assessor jurídic:	Dolors Marceló i Pi
Vocal:	Francesc Palet i Setó
Vocal:	Jaume Centelles i Jover
Vocal:	Pere Anglès
Vocal:	Antoni Vicente
Vocal:	Pau Julià i Obiols
Representant del Centre prop de la Caixa d'Estalvis de Terrassa:	Jaume Fabrés i Amorós

XV.è CURS D'EXCURSIONISME. DADES ESTADÍSTIQUES

Durada del curs: Octubre de 1983 fins a juny de 1984.

Nombre d'inscrits	15	Nombre de sortides	14
Noies	6	Cos de monitors	6
Nois	9	Nombre de conferències	10

Sortides realitzades i nombre d'assistents

La Mata - Matadepera	15	Avenc del Llest	8
Montserrat	19	Taga	11
Tagamanent	13	Escalada a Montserrat	9
La Mola - Montserrat	14	Travessia de Setmana Santa	23
Montseny	11	Pedraforca	30
Masella	18	Sortida de Ciències Naturals	10
Moixeró	9	Acampada de fi de curs al Figueró	12

— **Altres activitats:** Participació a la Diada de Germanor del Centre i assistència al Campament d'Estiu.

Cursetistes que han aprofitat el curs:

Lourdes Morera
 Laura Fuentes
 Núria Pladeveya
 Xavier del Río
 Manuel del Río
 Jordi del Río
 Pere Cases
 Ignasi Guaita
 Segimon Castanyer

Monitors:

Cristina Prat
 Anna Comelles
 Xavi Mayans
 Carles Campins
 Josep Vivó
 Eduard Pérez

XV FESTA DE LA FLAMA DE LA LLENGUA CATALANA

El diumenge dia 29 de febrer del 1984, un bon grup de consocis es desplaçà a Montserrat per assistir i representar-nos als diversos actes que allí se celebraren amb motiu de l'anyal Renovació de la Flama de la Llengua Catalana, aquest any sota l'organització del C.E. SANT FRANCESC d'Arenys de Mar.

**III MARXA EXCURSIONISTA DE REGULARITAT DE CATALUNYA
PELS BOSCOS DE POBLET (SERRA DE PRADES)**

Preparar la sortida, heus ací la primera cosa agradable al nostre abast, abans de participar en un marxa de regularitat. La recerca del company per formar «equip», el transport que ens caldrà emprar, formular les inscripcions, i tants i tants altres detalls, petits o grans, que caldrà deixar enllestits abans de l'arribada del dia escollit pels organitzadors, per tal de celebrar la trobada de marxaires de tot Catalunya en l'edició d'enguany.

Una preocupació comuna planava damunt els divuit companys marxaires que anàvem a participar en aquesta 48.ena edició de la prova: farà bon temps?... màgiques paraules i dolça esperança de tots nosaltres.

Doncs bé, tot i que el dissabte la pluja ens acompanyà fins ben tard, l'endemà ens regalà «un cel que no plorava», i a mesura que a matinada avançava, els núvols s'esvaïren i el sol començà a lluir, la qual cosa ens omplí de joia.

A dos quarts de sis del matí hem iniciat el camí que ens conduirà al poblet de Farena, petit i joliu, que, envoltat d'un paratge bellíssim, al bell mig de la Serra de Prades, està situat dalt d'un turó que domina el riu Brugent que corre fent serpetes per una xamosa vall fins arribar al poble de la Riba, on barreja les seves aigües transparents, enjogassades i fresques, amb les del riu Francolí.

Hem arribat quan mancaven solament un parell de minuts per les vuit i gairebé immediatament el soroll dels coets ja ens ha anunciat el començament de la prova. Primer els uns i després els altres, hem encetat aquesta jornada amb el desig dintre els cors de gaudir i fruit dels paisatges, camins i cims, amb tota la intensitat de què siguem capaços.

Per senderes i caminois, entre murmuris d'aigua, fragàncies de romaní, sentors de

reïna i de farigola en flor, anem guanyant alçària fins al cim de la Mola dels Quatre Termes, punt més alt del nostre recorregut, on arribem per un camí carener, ample i bonic, que ens mena just fins als peus del petit estanyol que hi ha a dalt. Hem gaudit de mitja hora de lleure, que hem emprat per tal d'embadalir-nos bo i contemplant la panoràmica, d'una bellesa extraordinària, que des d'allí dalt se'ns oferiria: la magnífica vista de la vila de Prades, l'anomenada «Vila Vermella» per les seves muralles de pedra arenosa roja, situada al bell mig de l'altiplà. No gaire lluny i de cara a la vall de Capafonts, s'hi albira l'ermita de l'Abellera que fou construïda a mig aire del cingle vermell. La contemplació de serralades, turons, barrancs i valls ens ha plagut tant que sense adonar-nos-en hem esgotat el temps, i hem hagut de reprendre novament el camí amb la motxilla a l'esquena.

Davallem un xic i revoltam per sota el tallat de la Mola dels Quatre Termes. Baixem un petit grau i a mitja cinglera ens trobem amb una llarga cornisa, no gaire ampla però de bon caminar, que ens fa passar per dintre d'antics corrals mig enderrocats.

Seguim la marxa, extasiant-nos contínuament en la contemplació d'aquests meravellosos paisatges, i arribem a les envistes del poblet més alt d'aquestes muntanyes: els Cogullons. Malauradament està gairebé tot destruït, ja que sols hi queden dues cases ocupades ocasionalment per pastors. En aquest turó, just en el punt més alt, el Club Excursionista Montblanc ha construït un refugi de muntanya que permet l'estada d'unes trenta persones.

Sense presses ni corregudes i després d'una forta baixada en la qual tots hem anat amb molta cura per tal de no relliscar i fer-nos mal, ja que les aigües de pluja i les sobrants de les abundoses fonts han enfangat camins i senderes, arribem al lloc escollit per l'organització per tal de fer-hi l'amical dinada.

¡Que bonic contemplar les anades i vingudes dels companys excursionistes, les xerrades entre amics, i la gran escampadissa dels més diversos objectes que hom treu de les motxilles, com si fossin un mostrari en mil colors per posar a l'aparador!

A poc a poc han arribat la resta de companys del nostre estimat Centre Excursionista, i, tots plegats, gaudim del ben guanyat repòs, la menjada comuna, l'acudit, i, tants detalls, petits o grans, que ens agermanen. ¡Això sí que és bon mannà enviat del Cel! Ací dalt gaudim la PAU —Santa Paraula—, la tan desitjada, la tan cercada, i no sempre trobada... PAU.

Seguim de nou el camí, vorejant conreus i camps, i sentint-nos plens de joia per les hores que hem viscut, arribem a la fi d'aquesta marxa.

Bo i fent formal promesa de tornar-hi l'any vinent, prenem de nou tres cotxes i cap a Terrassa falta gent.

Manuel Fortín i Lladó

Noticiari de la nostra representació

El Centre Excursionista de Terrassa hi fou representat per un conjunt de nou parelles de participants.

De la totalitat de 202 parelles que participaren a la Marxa, els nostres consocis assoliren les següents classificacions: Salvador Cueto i Miquel Torrents es classificaren al 93è. lloc; Manuel Fortín i Mateu Fusalba, el 98è.; Josep Maria Morera i Maria Lluïsa Domínguez,

el 107è.; Jordi Llonch i Eduard Torres, el 118è.; Miquel Cueto i Robert Torrents, el 124è.; Jordi Alagarda i Annabel Alagarda, el 127è.; Xavier Alagarda i Pere Aulet, el 160è.; Jaume Fulladosa i Miquel Garcia, el 174è.; i Teresa Felip i Maria Antònia Llonch, el 192è. lloc.

La nostra entitat quedà classificada al 17è. lloc, entre la totalitat de les vint-i-cinc d'inscrites d'arreu de Catalunya.

LIII DIADA DE GERMANOR

Els dies 2 i 3 de juny, es va dur a terme la celebració de la Diada de Germanor d'enguany a les Boades (Rellinars).

Aquest indret, escollit a causa dels problemes sorgits a Can Torres, lloc on es venien celebrant darrerament les nostres Diades, va resultar un marc ben adequat per a les nostres activitats, que es varen desenvolupar segons el programa previst i amb un bon temps que ens acompanyà en tot moment.

Campament, foc de camp, concurs d'esportanis, actuacions diverses dels assistents, etcètera, feren que la vetllada fos força entretinguda. La dita vetllada finalitzà amb un rom cremat, la nit del dissabte.

L'endemà, va començar la jornada a les vuit del matí amb la cursa pedestre, xocolatada, jocs per a petits i grans, concursos de pintura ràpida, de flors, de petanca, cursa de sacs, trencament d'olles, lluita a la corda, etc., etc.

A la tarda hi va haver ballada de sardanes, la qual cosa donà relleu a la GERMANOR que representa la nostra FESTA.

El Cant dels Adéus va significar la cloenda de la Diada, i a nosaltres ens toca dir, una vegada més, fins l'any que ve!

Manuel Campos i Alcaraz

FESTA DE SANT BERNAT DE MENTHON

Com ja és costum en arribar a mig juny, es va tornar a celebrar la festa de Sant Bernat de Menthon, patró dels muntanyencs. Aquest any vàrem poder comptar amb mossèn Bonet, que pujà dalt la Mola a oficiar-nos la missa i també a fer-nos el sermó que, naturalment, va ésser dedicat a Sant Bernat. Com a excursionista i muntanyenc que és mossèn Bonet, ens glossà a l'homilia, amb paraules clares i concises, les virtuts que hauria de tenir un bon excursionista. A continuació va iniciar-se la processó tot portant el Sant pels voltants del Cenobi i es va cloure l'ofici amb la benedicció dels estris de muntanya després d'uns cants allegòrics sobre tal acte.

La clàssica escalada col·lectiva a la Cova del Drac i el dinar de germanor a les rodalies de Can Pobla foren el comiat d'aquesta festa, en la qual enguany hi ha participat força gent.

Jaume Galofre

biblioteca

OBRES INGRESSADES PER DONATIU:

- «ELS MILLORS CONTES DE LA VORA DEL FOC». Autora: Montserrat Camarassa. Ed. Dilagro, S. A. Lleida, 1984. Donatiu i dedicatòria de l'autora.
- «ESCOLA PIA A TERRASSA 1828-1901». Autora: Mariona Vigués i Julià. Editat i ofert per l'Escola Pia de Terrassa, 1984.
- «GOIGS A LLAOR DEL GLORIÓS MARTIR SANT ZENON, PATRÓ DE LA VILA D'ARENYS DE MAR». Donatiu d'un consoci.
- «ESTROFET: ESTROFES DE BARRIADA». Autor i editor: Split. Donatiu de l'autor.
- «EL OCELLS DE TERRASSA». Editat pel Grup Ornitològic de Terrassa i l'Exc. Ajuntament de Terrassa. Donatiu dels editors.
- «V CERTAMEN INTERNACIONAL DE CINE DE MONTAÑA, CIUDAD DE SAN SEBASTIAN». San Sebastián, 1983. Donatiu dels editors.
- «GOIGS A LLAOR DE SANTA MARIA DE SARROCA, EXCELSA PATRONA DE LA PARRÒQUIA DE SANT MARTÍ DE SARROCA». Donatiu d'un consoci.
- «LOS MARISCOS». Autor: Roberto Latina Benguria. Gráficas Logroño, 1973. Donatiu d'un consoci.
- «PECES EMIGRANTES Y SALMONIDOS MUNDIALES». Autor: Roberto Latina Benguria. Gráficas Logroño, 1975. Donatiu d'un consoci.
- «SENDAS EQUIVOCAS». Autor: Stefan Zweig. Editorial Mateu, Barcelona.
- «EROS NEGRO». Autor: Boris de Rachewitz. Edicions Sagitario S. A. Barcelona, 1975. Donatiu d'un consoci.
- «EVEREST: EL REpte D'UN SOMNI». Autor: Manuel Mateu i Ratera. Col·lecció Clàssics de l'alpinisme. Edita: C.E.C. Barcelona, 1974. Donatiu de l'autor i editors.
- «AZIMUT: EL TEU PRMER LLIBRE DE MUNTANYA». Autor: Joan Creu Irizar i Fonoll. Edita: Generalitat de Catalunya. Barcelona, 1983. Donatiu dels editors.
- «NOUS GOIGS EN LLAOR DEL GLORIÓS I MÀRTIR SANT MEDIR QUE ES VENERA A LA PARRÒQUIA DE SANT PERE D'OCTAVIA DE SANT CUGAT DEL VALLÈS». Donatiu d'un consoci.
- «ITINERARI PEDAGÒGIC AL BOSC I MASIA DE CAN DEU». Equip tècnic: J. Boixaderas i N. Llorenç. Edita: Caixa d'Estalvis de Sabadell. Donatiu dels editors.
- «RANDONEES PYRÉNÉENNES: DE L'ATLANTIQUE A LA MEDITERRANÉE... PIRÉNÉES: LA FRONTIERE SAUVAGE». Editorial C.I.M.E.S. PIRÉNÉES. Saint Giron, França. Donatiu dels editors.
- «GOIGS A LLAOR DEL GLORIÓS MARTIR SANT FELIU AFRICA, PATRÓ DE MONISTROL DE CALDERS». Donatiu d'un consoci.
- «GOIGS DE NOSTRA SENYORA DE LA ASSUMPCIÓ, PATRONA DE LA PARRÒQUIA DE PORQUERES. BISBAT DE GIRONA». Facsimils del 1907 i 1958. Donatiu de J.M. Morera.
- «ITINERARIS I ESCOLES DE LA NATURA DE CATALUNYA». Edita: Generalitat de Catalunya. Departament d'Ensenyament. Barcelona, 1983.
- «PER LA VALL DEL SEGRE». Autor: Joan Tort i Donada. Dibuixos d'Artur Sansó i Ramon. Llibre de Motxilla n.º 23. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1984. Donatiu signat de l'autor.
- «CATALUNYA: ESPAIS NATURALS». Autors: Marcela Chinchilla i Xavier Ferrer. Edita: HYMSA. Catalunya, 1984. Donatiu de la Caixa d'Estalvis de Terrassa.
- «GOIGS DE LA MARE DE DÉU DE BELL-ULL I DE GRÀCIA, LA IMATGE DE LA QUAL PRESIDEIX ELS CLAUSTRES ROMANICS DE LA SEU GIRONINA». Girona, 1981. Donatiu de J.M. Morera.
- «ITINERARI DE LA NATURA DEL PARC DE VALLPARADÍS: GUIA DE L'ALUMNE». Edita: Ajuntament de Terrassa. Donatiu dels editors.

- «MEMÒRIA D'ACTIVITATS 1983 DEL CENTRE D'ESTUDIS ARNAU DE PALOMAR». Riudoms, 1984. Donatiu dels editors.
- «GOIGS A LLOANÇA A LA MARE DE DÉU DE FATIMA QUE ES VENERA ALSEU AL TAR DE LA CATEDRAL DE VIC». Vic, 1967. Donatiu de J.M. Morera.
- «GOIGS A LA PURÍSSIMA, PER CANTAR EN MEMÒRIA DE LA DEFINICIÓ DOGMÀTICA DE LA IMMACULADA CONCEPCIÓ». Vic, 1904. Donatiu de J.M. Morera.
- «GOIGS DE SANTA MARIA DEL MONESTIR DE RIPOLL». Ripoll, 1982. Donatiu de J.M. Morera.
- «GOIGS A LLAOR DEL GLORIÓS MÀRTIR SANT EUDALD, PREVERE, PATRÓ DE RIPOLL, ON ES VENEREN LES SEVES SAGRADES RELIQUIES DES DE L'ANY 978». Ripoll, 1981. Donatiu de J.M. Morera.
- «CATALEG DE FONTS DE DOCUMENTACIÓ DEL SERVEI GENERAL D'INFORMACIÓ DE MUNTANYA, 1984». Edita: Servei General d'Informació de Muntanya de la Generalitat de Catalunya. Donatiu dels editors.
- «LLAVORS DE LLUM (POEMES DE L'ALGUER)». Autor: Francesc Manunta. Edizioni del Sole. L'Alguer (Sardenya), 1981. Donatiu signat per l'autor.
- «APORTACIÓ AL CONEIXEMENT DE LA POBLACIÓ PREHISTÒRICA DE RIUDOMS». Quaderns de Divulgació Cultural Riudonencs «Arnau de Palomar». Autor: Valerià Romero i Alarcon. Reus, 1984. Donatiu dels editors.
- «FONTS I MINES DEL RODAL DE SABADELL». Dibuixos i textos de Ricard Molins i Romeu. Imprimeix «B 2/C». Sabadell, 1984. Donatiu i signatura de l'autor.
- «GOIGS DE LES SANTES ESPINES VENERADES A LA PARRÒQUIA DE SAMPEDOR». Sampedor, 1952. Donatiu de Ramon Rusinés.
- «GOIGS A LLOANÇA DE LA MARE DE DÉU DEL COLL, QUE ES VENERA EN LA PARRÒQUIA DEL COLL, BISBAT DE VIC». Sant Hilari Sacalm. 1976. Donatiu de Ramon Rusinés.
- «GOIGS A LA VERGE SANTÍSSIMA DEL REMEI QUE ES VENERA EN LA SEVA ERMITA DEL VINYAT DE CARDONA». Donatiu de Ramon Rusinés.
- «XXVIII FESTA DE LA POESIA: Recull de poemes llegits pels seus autors». Edita: Xarxa de Biblioteques Soler i Palet. Terrassa, Juny 1984. Donatiu dels editors.

Donatiu del soci Sr. Ramon Alzamora:

- «EXCURSIÓ A LES CARTOIXES DE CATALUNYA». Autor: Bernat del Gaià. Rafael Dalmau editor. Barcelona, 1962.
- «LES ABADESSES DE SANT JOAN». Aplec per Josep Picola i Soler. Col·lecció Sant Joan de les Abadesses, Història i llegenda. Sant Joan de les Abadesses, 1972.
- «DEL TIBIDABO A ANDORRA A PEU EN VUIT JORNADES». C.E. del Vallès i C.E. Sabadell. Sabadell, 1927.
- «CALENDARI CATALÀ PER A L'ANY 1898». Col·leccionat i publicat per Joan Bta. Batlle. «L'Arxiu». Barcelona, 1898.
- «TRADICIONS DEL VALLÈS. Autor: Francesc Maspons i Labrós. Vol. 2. Barcelona, 1952.
- «BELLS INDRETS DE CATALUNYA». Autor: Josep Botey. Editorial Catalana. Barcelona, 1923.
- «GUIA ITINERÀRIA DELS LLOCS MÉS PINTORESCS DE LES SERRES SIÛUADES AL NOROEST NORD I NORD-EST DEL CAMP DE TARRAGONA». Autor: Artur Osona. Edita: C.E. de Catalunya. Barcelona, 1900.
- «L'EXCURSIONISME CIENTÍFIC». Autor: Nòbert Font i Sagué, Pbre. Edita: C.E.C. Barcelona, 1902.
- «NÚRIA». Autor: M. Talens i Anglasesell. Col·lecció «De la muntanya i el mar». Barcelona, 1944.
- «ERMITES DEL VALLÈS». Autor: J. Serra i Rosselló. Dibuixos: J. Barquet. Rafael Dalmau Editor. Barcelona, 1961.
- «D'ESCORNALBOL A SCALA-DEI». Autor: Francesc Gras i Elias. Obres completes de l'autor. Vol. III. Barcelona, 1910.
- «PRIMER DICCIONARI CATALÀ D'EXCURSIONISME». Autor: Joan Sallarés. Ed. Dalmau i Jover S.A. Barcelona, 1959.

- «EXCURSIONS PELS PIRINEUS». Autor: Josep M.ª Guilera i Albiñana. AYMA S.A. Editora. Barcelona, 1959.
- «MOSSÈN NORBERT FONT I SAGUÉ: L'INTRODUCTOR DE L'ESPELEOLOGIA A CATALUNYA». Autor: Josep Iglésies. Arxiu Bibliogràfic Excursionista de la U.E.C. Barcelona, 1963.
- «MOSSÈN JAUME OLIVERES». Autor Josep Iglésies. Arxiu Bibliogràfic Excursionista de la U.E.C. Barcelona, 1962.
- «DEL MOGENT AL PLA DE LA CAMA». Autor: Antoni Gallardo. Edita: C.E. de Catalunya. Barcelona, 1938.
- «EXCURSIONS PEL PIRINEU I ELS ALPS». Autor: Josep M.ª Guilera i Albinyana. Llibreria Catalònia. Barcelona, 1927.

Donatiu pòstum de l'ex-president del C.E.T. Sr. Manel Closa i Sallari:

- «BIBLIOTECA TECNICO-TEXTIL DEL INSTITUTO INDUSTRIAL DE TERRASSA». Autor: Prof. Daniel Blanxart. Terrassa, 1952.
- «MATERIAS TEXTILES». Autor: Prof. Daniel Blanxart. Barcelona, 1935.
- «TISAJE MECANICO». Autor: Prof. Daniel Blanxart.
- «I CONGRÉS D'ALUMNES I EX-ALUMNES DE LES ESCOLES PROFESSIONALS OBRERES DE CATALUNYA». Ed. Federació Obrera Cultural. Barcelona, 1932.
- «II CONGRÉS TÈCNIC D'INDÚSTRIES TÈXTILS A SABADELL, 1933». Ortega Impressor. Barcelona, 1933.
- «PREU DE COST INDUSTRIAL». Autor. Ferran Boter i Maurí. Ed. Joventud. Barcelona, 1934.
- «ECONOMIA INDUSTRIAL Y ORGANIZACION DE TALLERES». Prof. L. Leprévost. Ed. Labor S.A. Barcelona, 1928.
- «NORMES PER A DETERMINAR EL GRAU DE SOLIDESA DELS COLORS SOBRE LLANA». Prof. Daniel Blanxart. Terrassa, 1934.
- «NORMAS PARA DETERMINAR EL GRADO DE SOLIDEZ DE LOS COLORES SOBRE LANA. OBSERVACIONES Y ACLARACIONES A NUESTROS CLIENTES CON RELACION AL TINTE Y BLANQUEO DE LANA PEINADA». Edita: Unión Tintorera Industrial S.A. Sabadell, 1934.
- «EL PROBLEMA DE LA SOSA». Conferència pel professor Daniel Blanxart. Terrassa, 1937.
- «LE TISSAGE DE LA SOIE ARTIFICIELLE». Autor: Paul Luc. L'Edition Textile. París, 1929.
- «APUNTS DE TEORIA DE TEIXITS». 2.ª Edició. Autor: J. Oller i Estefa. Barcelona, 1923.
- «TEIXITS: SUGGESTIONS». Autor: M. Fosas. Ed. Tèxtil S.A. Barcelona, 1932.
- «FILOSOFIA I CULTURA: SUGGESTIONS I ESTUDIS, 2.ª Sèrie». Autor: Dr. Jaume Serra i Hunter. Llibreria Catalònia. Barcelona, 1932.
- «EL TRIUNFO DE LA VIDA». Autor: José María Rivas Groot. Biblioteca Pàtria. Madrid.
- «TRATADO DE AVICULTURA». Autor: Bruno Düringen, Tomo II. Gustavo Gili, editor. Barcelona, 1931.
- «MOTODO KUCERA: FRANCÉS 2.º Curso». Ed. Enrique Kucera. Barcelona.
- «ADELGAZAR: COMER BIEN SIN ENGORDAR». Autor: Dr. Vander. Ed. Adrian Van Der Put. Barcelona, 1965.
- «PRESION ALTA Y VEJEZ PREMATURA». Autor: Dr. Vander. Barcelona, 1959.
- «ARTRITISMO, ACIDO URICO, GOTA: CURACION RADICAL». Autor: Dr. Vander. Barcelona, 1964.
- «VITAMINAS: SALUD, ENERGIA Y VIGOR POR LA ALIMENTACION». Autor: Dr. Vander. Barcelona, 1966.
- «LA COCINA VEGETARIANA RACIONAL Y ENSEÑANZA DE UNA ALIMENTACION SANA». Autor: Dr. Vander. Barcelona, 1928.
- «LA EDUCACION SEXUAL». Autor: Jean Marestan. Publicaciones Mundial. Barcelona.
- «EL MASAJE EN EL DEPORTE». Autor: George Gladman. Ed. Sintés. Barcelona, 1955.
- «LUIGGINA». Autor: Madame d'Arbouville. Biblioteca Pàtria. Barcelona, 1909.

- «CUENTOS DE HADAS». Autor: Condesa de Segur. Ed. Bruguera S.A. Barcelona, 1963.
- «FOC NOU». Autor: Ignasi Iglèsies. Tip. L'Avenç. Barcelona, 1909.

OBRES INGRESSADES PER ADQUISICIÓ:

- «EL ROMANIC DEL VALLÈS». Textos: Ramon Vall i Rimblas. Dibuixos: Agustí Masvidal i Salavert. Col·lecció Textos i Dibuixos del Romànic. Ed. AUSA. Sabadell, 1983.
- «QUÈ ÉS L'ESCALADA?». Autor: Isidre Rodrigo. Llibre de Motxilla n.º 24. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1984.
- «GUIA N.º 9 DE R.E.N.F.E.».
- «GUIA DE CATALUNYA: TOTS ELS CAMPINGS, HOTELS, BALNEARIS». Guies THOR. Autor: José Luis Alcofar Nassaes. Barcelona, 1984.
- «GUIA DE VACANCES JOVES, 1984». SIPAJ. Generalitat de Catalunya. Departament de la Presidència. Direcció General de Joventut. Barcelona, 1984.
- «VALL D'ARAN». Guia Cartogràfica. Ed. Alpina. Granollers.
- «LA VALL D'ARAN: TURÍSTICA I DOCUMENTAL». Autor: Ramon de Semir i d'Arquer. Ed. Alpina. Granollers, 1984.
- «EL FIRMAMENT A L'ESTIU». Autor: Jaume Sacasas i Domènech. Llibre de Motxilla n.º 25. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1984.
- «EL RIU ANOIA». Autor: Ramon Morales. Llibre de Motxilla n.º 26. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1984.

OBRES INGRESSADES PER SUBSCRIPCIÓ:

- «TERRASSA 1983». Col·lecció anual. Autor: Josep Maria Riera i Dolors Font. Pròleg: Josep Boix. Apèndix: Joaquim Verdaguer. Edita: Arxiu Tobella. Terrassa, 1984.
- «RETAULE ARTÍSTIC DE TERRASSA: MEMÒRIA 1983». Terrassa, 1984.
- «ATLES UNIVERSAL CATALA». Editat per la Fundació Enciclopèdia Catalana. Barcelona, 1983.
- «UN DESEMBRE CONGELAT I ALTRES CONTES». Autor: Salvador Comelles. Edita: Xarxa de Biblioteques Soler i Palet. Terrassa, 1984.
- «MODERNISME I NOU-CENTISME A TERRASSA». Autora: Mireia Freixa. Ed. Xarxa de Biblioteques Soler i Palet. Terrassa, 1984.
- «TERRASSA A L'ESCOLA»: DE MERCAT A MERCAT». Autors: Equip de Mestres; Montserrat Casals, Anna Iborra, Margarida Marqués, Mercè Soler. Il·lustracions: Jordi Pauls. Col·lecció «Terrassa a l'Escola». Ed. Xarxa de Biblioteques Soler i Palet. Terrassa, 1984.
- «GRAN GEOGRAFIA COMARCAL DE CATALUNYA: Volum 11.
- «EL PRIORAT, LA RIBERA D'EBRE, TERRA ALTA I EL MATARRANYA». Volum 12.
- «EL PALLARS, LA RIBAGORÇA I LA LLITERA». Fundació Enciclopèdia Catalana. Barcelona, 1981.

OBRES INGRESSADES PER INTERCANVI:

PLAÇA VELLA (S.E.A.C. de Castellar del Vallès). MAI ENRERA, C.E. BADALONA, F.E.M., A.C.E.J., C.E.C., DRECERA, C.E. TARADELL, S.E.A.S., F.E. BARCELONA, A.E. MUNTANYA, C.E. DE MOLINS DE REI, EXCURSIONISME, C.M. DE TERRASSA, AJUNTAMENT DE MATADERA, A.E. CATALUNYA, C.E. MONTSERRAT, LO FLOC, C.E. PIRENAIC, OMNIUM CULTURAL, BAMBAS, DRECERA, GRUP FILATÈLIC I NUMISMÀTIC DE TERRASSA, P.E. GUIMERA, C.E. EMPORDANES, S.E.A.C., EXCURSIONISME, F.C. D'ESPELEOLOGIA, C.E. ÀLIGA, JOVE CAMBRA DE TERRASSA, E.P.I.C., C.E. COMARCA DE BAGES, A.E. GRANOLLERS, C.E. LLINARS DEL VALLÈS, A. D'ETNOGRAFIA I FOLKLORE, C.E. OLOT, C.E. SANT FELIU DE CODINES, RUSC, U.E. SABADELL, FOTO CLUB/DOSIER, REVISTA DE RÀDIO TERRASSA, C.C.C.C., C.E. DE BLANES, A.E. ICÀRIA, F.A.E.S., CENTRE SOCIAL CÀTOLIC, C.E. VILASSAR, G.E.O.S., A.E. CATALUNYA, AMICS DE LES ARTS, VISQUEM TERRASSA.

PUBLICACIONS DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE TERRASSA:

- «L'ARCA DE LA IAIA». Editada per la Secció Infantil. N.º 2. Gener-Febrer del 1984.
- «HOMENATGE A RAMON BIOSCA I DUOCASTELLA: BIOGRAFIA, ACTIVITATS I DIARI D'ASCENSIÓ I CONQUESTA AL DISTAGHIL-SAR (7.885 m) «UNA AVENTURA AL KARAKORUM». Editat per l'acte en record d'aquest nostre malaguanyat alpinista que es celebrà al Centre Cultural de la Caixa d'Estalvis, el dia 29 de Març de 1984.
- «ARXIU N.º 32-33». Gener-Juny del 1983.
- «PROGRAMA DE LA 53 DIADA DE GERMANOR A RELLINARS, DIES 2 I 3 DE JUNY.
- «PROGRAMA DEL XXXVI CAMPAMENT SOCIAL D'ALTA MUNTANYA 1984 ALS PLANS DE LOSSERON A LA VALL DEL RIU RENCULES, VALARTIES, A LA VALL D'ARAN».
- «GUIA MONOGRÀFICA DE SANT LLORENÇ DEL MUNT. LA MOLA». Edició facsímil. Terrassa, 1984.

secció de ciències naturals**I CURSET DE BOTÀNICA**

La Secció de Ciències Naturals va organitzar durant els mesos de maig i juny un curset de botànica, a càrrec del consoci Àngel M. Hernández, doctor en ciències biològiques. El curset va constar de sis sessions de dues hores de durada i d'una sortida pràctica, matinal, a Sant Llorenç del Munt, pel camí de la font Soleia. Tant les conferències com la sortida varen tenir una assídua i constant participació, aproximadament d'unes quaranta persones entre socis i no socis.

Cada sessió constava d'una part teòrica i d'una altra, diguem-ne, pràctica, a base de diapositives o bé directament amb plantes, a més d'un full resum de cada xerrada. Realment va ésser una introducció al món de la botànica (líquens, algues, foncs, plantes, etc.) molt interessant i exhaustiva. El proper any hi ha la idea de fer-ne un altre, de curset, més dedicat a la identificació de plantes, com a complement d'aquest primer.

Així doncs, aquest curset i un altre que es farà properament, són possibles gràcies a les facilitats del Centre, i a un grup de gent interessada en aquest tema. D'aquest grup val la pena de fer-ne una mica d'història.

Tot va començar amb una ressenya del periòdic del CET i de l'Escola de Mestres A. Galí, i del Diari de Terrassa, el mes d'abril, en els quals es feia una crida als interessats en l'estudi de les plantes. En aquella reunió vàrem ser una trentena de persones i, a més de veure unes diapositives de la vegetació de Sant Llorenç, originals d'en Toni Comelles, decidírem de trobar-nos, sempre que es pugui, tots els dilluns de vuit a nou de la nit als locals de la SCN del Centre, per tal d'estudiar i d'identificar plantes.

Vàrem tenir la sort que hi assistís l'Àngel Hernández, gràcies al qual tenim el suport tècnic necessari per tal d'anar progressant.

Aquestes trobades del dilluns, encara que curtes, són molt aprofitades; tothom porta les plantes que s'han trobat el cap de setmana i entre tots miren d'identificar-les, i després les premsem per tal de fer-ne un herbari.

Aquest grup el formem: Mireia Llonch, Toni Comelles, Àngel M. Hernández, Joaquim Pérez, J. Antoni Pont, Manuel Vives, Enric Soler, Jaume Belles, Javier Martínez, Joan Crispi, i d'altres persones que esporàdicament vénen.

El nostre futur és molt esperançador, ja que en la darrera reunió, es va acceptar la idea d'iniciar una petita guia de la vegetació de Sant Llorenç del Munt, marcant en cada ruta o camí l'estat de la vegetació més important que s'hi pot trobar en cada època de l'any.

En fi, amics, per acabar sols vull fer una crida als interessats en aquest tema, que, com deia l'Àngel en l'exhortació final del curset «la conservació de les plantes és indispensable per a la continuació de la vida a la terra, i quan més les coneguem més podrem contribuir a llur conservació». Pensem que, com més siguem, millor, perquè hi ha feina per tots...

Joan Crispi

secció d'esquí

CURSET D'ESQUÍ

Aquest curs s'ha celebrat el XII Curset d'Esquí, que tingué lloc a les pistes de Masella. Tot i que la temporada de neu ha estat molt dolenta, gràcies a la bona disposició de monitors i cursetistes es va acabar amb la cursa final i es va poder apreciar un bon nivell tècnic de tots els concursants.

EQUIP DE CORREDORS INFANTIL

Els nostres corredors infantils han participat amb bones classificacions a les següents curses:

- Dia 28 i 29-1-84: Trofeu CAN-M a Porté.
- Dia 25 i 26-2-84: Trofeu CEVA a Baqueira.
- Dia 11-3-84: Trofeu Alpins a Porté.
- Dia 11-3-84: Trofeu UEC al Pas de la Casa.
- Dia 17 i 18-3-84: Campionat de Catalunya a la Tuca.
- Dia 1-4-84: XXXVIII Campionat del Vallès a Porté.
- Dia 1-4-84: Campionat Local a Porté.

Cal destacar la participació de la corredora M.ª Eulàlia Moran, seleccionada per la Federació Catalana per tal de participar als Campionats d'Espanya a Sierra Nevada.

EQUIP DE CORREDORS JUVENIL

Aquests corredors han participat en les següents proves:

Dia 18 i 19-2-84: Trofeu UEC a Porté.

Dia 1-4-84: XXXVIII Campionat del Vallès a Porté.

Dia 1-4-84: Campionat Local a Porté.

CAMPIONAT DEL VALLÈS I TERRASSA

EL XXXVIII Campionat del Vallès es va celebrar a les pistes de Porté, amb un Slalom Gegant, amb participació de corredors del Vallès i organitzat per la nostra entitat. Cal assenyalar que va ésser vàlid per al LXIII Campionat de Terrassa.

FESTA DE FI DE CURSET

El dia 4 de maig, al nostre estatge social, es va celebrar el repartiment de diplomes i trofeus als participants en el curset d'esquí.

SOPAR DE COMIAT DE LA NEU

En un restaurant de la ciutat, el dia 25 de maig es va celebrar un sopar de comiat de la neu i es varen repartir els trofeus als guanyadors del XXXVIII Campionat de Terrassa.

EQUIPS DE CORREDORS

Juvenil i Sènior: Benet Cunill, Alfons Plana, Joan Soler, Ferran Bach-Esteve, Toni Alavedra, Ignasi Soriguera, Joaquim Gràcia, Teresa Torras.

Infantil: Alfons Soler, Marc Duran, Modest Rivera, Roger Seijo, Anna Duran, Sílvia Vidal, Míriam Recuenco, M.ª Eulàlia Moran, Maria Moran, Marta Casas.

EQUIP D'ESQUÍ DE FONTS

— 15 de gener: Participació a la VII Marxa Beret, amb 25 corredors inscrits.
(18 a 12 Km, 5 a 28 Km, i 2 a 42 Km).

— 29 de gener: Participació a la II Marxa Cefuc, amb 17 participants.
(10 a 25 Km i 7 a 12 Km).

— Dins el III.º Curset d'esquí de fons, amb un total de 47 inscrits, es varen realitzar les següents sortides:

Dia 22 de gener: a Font Romeu, amb 41 cursetistes.

Dia 5 de febrer: a la Molina, amb 41 cursetistes.

Dia 19 de febrer: a Grau Roig, amb 38 cursetistes.

Dia 26 de febrer: a la Molina, amb 38 cursetistes.

Dia 4 de març: als Rasos de Peguera, amb 29 cursetistes.

Dia 10 de març: a Lles de Cerdanya, amb 33 cursetistes.

Dia 18 de març: a Sant Joan de l'Erm, amb 32 cursetistes.

- El dia 25 de març es fa una sortida a la Molina amb els membres de la Secció Infantil, amb un total de 30 participants.
- Dia 18 de març, a Sant Joan de L'Erm, celebració del Campionat de Terrassa i dels Campionats del Vallès, amb un total de 30 inscrits.
- Dia 28 d'abril, trobada de fi de curs, amb el repartiment de premis i berenar de comiat.

secció d'alta muntanya

NÚRIA - PUIGMAL - NÚRIA

Enguay el dia 11 de març es va celebrar la dinovena edició de la cursa d'esquí de muntanya Núria-Puigmal-Núria. Hi participaren tretze equips, dos dels quals varen ésser desqualificats. La classificació final va quedar com segueix.

E Q U I P		Temps total	Temps descens
Lluís Capdevila, Pep Turull	(2)	1h. 33m. 15s.	18m. 15s.
Jord Badiella, Cesc Zamora		1h. 53m. 15s.	23m. 45s.
Jordi Anglès, Artur Homs		1h. 54m. 15s.	23m. 45s.
Jaume Galofre, Jaume Buxadós	(1)	2h. 16m. 30s.	20m. 30s.
Manuel Sorolla, Jordi Feiner		2h. 17m. 15s..	38m. 15s.
Toni Bros, Ferran Hernández		2h. 20m. —	28m. 30s.
Cesc Muntada, Paco Jurado		2h. 35m. —	37m. 30s.
Joan Montfort, Jaume Bel		2h. 51m. 45s.	24m.
Manel Campos, Ramon Fuster		3h. 09m. 45s.	52m. 45s.
Josep Fuster, Joan Pallisé		4h. 12m. —	1h. 09m. 30s.
Manel Planchat, Dolors Vilà		4h. 20m. —	1h. 49m. —

(1) Primer equip de veterans.

(2) Descens més ràpid.

Per finalitzar, i com és bon costum, es va anar a dinar a un restaurant de Queralbs, per tal de refer les forces esmerçades en la cursa.

Gràcies a tothom: organitzadors, controls i participants, i fins l'any que ve.

necrològiques

RAMON BIOSCA I DUOCASTELLA

Consoci, company i amic que morí en accident de muntanya el 26 de febrer d'enguany.

Collaborador com cap en les tasques de la secció d'Alta Muntanya, curses, sortides collectives, arranament de l'antic local i tantes altres tasques desinteressades i sovint anònimes.

Bon company i millor amic per a tothom d'acord amb el seu tarannà.

Les seves activitats muntanyenques, ben conegudes per tots, demostren el seu amor a la muntanya i a la natura en si mateixa; els qui havíem tingut l'oportunitat de compartir les sortides amb ell, ens n'havíem pogut adonar plenament.

Hem perdut un gran amic.

Els seus pares, germans i família tota, rebin el nostre condol sincer.

Manuel Tomàs

JOSEP ESTRUCH I CASTELLET

M'ha tocat a mi, i ho faig amb una tristesa d'amic, d'escriure aquestes ratlles, sobre el qui fou membre actiu del Centre en els anys de la nostra joventut: Josep Estruch i Castellet.

Ha mort després d'una llarga malaltia, amb l'agreujant que de mica en mica anava perdent la visió fins a quedar sense.

Quan el trobaves, sempre acompanyat per la seva esposa, et coneixia per la sonoritat de la veu.

Últimament no podia evitar, en veure'l, que se m'escapessin unes llàgrimes.

Reposi en pau l'amic i consoci perdut, i la seva muller i familiars rebin el nostre més sentit condol.

Josep Llenas i Pujol

DECORACIÓ

ELLSA, S. A.

Ctra. Martorell, 58

Telèfon 788 39 44

CAMISERIA I CONFECCIONS

ORLLEI

Sant, Pere, 29

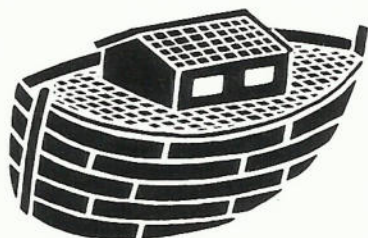
TERRASSA

Telèfon 788 55 51

FOTOS

francino

Carrer Major, 9
Telèfon 780 23 11
TERRASSA

L'Arca

Les Parres, 20

Telèfon 788 42 61

TERRASSA

VENDA DE PEIXOS TROPICALS
OCELLS EXÒTICS
CANARIS
AQUÀRIUMS, GABIES I AUXILIARS
INSTAL·LACIÓ DE TOT TIPUS
I CLASSE D'AQUÀRIUMS I GABIALS

PONSA

JOIERIA · RELLOTGERIA · REGALS

Concessionari de les marques:

ROLLEX · CARTIER · BAUME & MERCIER

Font Vella, 46

Telèfon 784 11 40

TERRASSA

FOTOGRAFIA
INDUSTRIAL
Y PUBLICITARIA

VIRGILI VERA

VALLPARADIS, 113/115
TELF. 784 08 62
ESTUDIO 788 95 39
TERRASSA

esports
ALPINS

**INTER[®]
SPORT**

TERRASSA
Telèfon 784 09 22
Rutlla, 31

SABADELL
Rambla, 116
Telèfon 725 47 67

Ctra. N. 150 - Km. 14,700
SPORT CENTER